

Natuurhistorisch 6 Maandblad

De Vermiljoenkever in
het Roerdal

De Gladde slang op
landgoed de Hamert

Bankzitter

Ton Lenders

Foto: Ton Lenders,
Nantes (F) - 2019

In cirkels ronddraaien

We kennen allemaal de cirkelredenering. Hierbij worden drogredenen gebruikt waarbij het te verdedigen standpunt en de aangedragen argumenten inhoudelijk gelijk zijn. Een klassiek voorbeeld is de 'facial feedback' hypothese. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat gelaatsuitdrukkingen emoties kunnen beïnvloeden. Zo zou glimlachen iemand gelukkig kunnen maken. Een van de bekendste experimenten die deze hypothese zou bevestigen is op het einde van de tachtiger jaren van de vorige eeuw uitgevoerd door psycholoog Fritz Strack. Hij vergeleek proefpersonen die een pen tussen hun tanden moesten klemmen (om zo een kunstmatige glimlach te forceren) met proefpersonen die een pen met hun lippen moeten vasthouden (meer de pruilerige gelaatsuitdrukking). Vervolgens kregen de beide groepen krantenstrips te lezen die de eerste groep significant grappiger vond. Zo zou een glimlach niet alleen het resultaat zijn van een goed gevoel, maar zou ook kunstmatig het omgekeerde opgewekt kunnen worden. Veel politici maken hier op ruime schaal gebruik van. Zodanig zelfs dat ik af en toe denk dat ze maar één gezichtsuitdrukking ter beschikking hebben. Sommigen lachen werkelijk alles weg. Ongetwijfeld wordt dit kunstje aangeraden door campagneadviseurs en spindoctors die op deze wijze het kiesvolk willen beïnvloeden. Helaas voor hen heeft enkele jaren geleden een herhalingsonderzoek door Eric-Jan Wagenmakers van de Universiteit van Amsterdam uitgewezen dat voor de 'facial feedback' hypothese geen enkel bewijs is.

Door 17 onderzoeksgroepen in negen landen werd het experiment herhaald; geen enkele groep vond verschillen.

Je zou denken dat de publiciteitscampagnes van reclamebureaus daarna een andere weg waren ingeslagen en op een meer zakelijke wijze hun producten zijn gaan aanprijzen. Maar niets van dat al. Nog steeds verlekkerde kindergezichten bij het aanbieden van alles wat mierzoet is, nog steeds de trotse glimlach van de geslaagde linkshandige thuisklusser, de bevrijdende zucht van een uitgedroogde bierdrinker en de twinkkelende ogen in het verstarde etalagepopgezicht bij het gebruik van schoonheidscrèmes.

Nee, marketing is voor de serieuze onderzoeker een scheldwoord. Het tast in hoge mate de waarheidsvinding aan. Zeker in een tijd waar voor het volk feit en fictie door elkaar heen lopen. Dit alles voelt gewoon niet goed.

Waarom accepteren we klakkeloos al die uiterlijke glamour? Waarom laten we ons steeds weer een loer draaien en blijven we toch op ons eigen eilandje zitten? We leren blijkbaar weinig van elkaar en zitten zelfs op ronde banken met de rug naar elkaar toe. Het wordt bovendien steeds moeilijker om betrouwbare informatie en diepgang te destilleren uit het media-aanbod, meestentijds is dat gebouwd op inhoudelijke leegte en holle frases omgeven door een alles verblindende schijn.

Betekenis: Steeds weer bij hetzelfde uitkomen.

De Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) in het Roerdal

R.P.G. Geraeds, Heinsbergenweg 54a, 6061 AK Posterholt, e-mail: rob.geraeds@kpnplanet.nl

Tijdens een wandeling in het Roerdal werd op 6 juni 2021 een Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) aangetroffen op een omgewaaide Canadapopulier (*Populus x canadensis*). Voor zover bekend is dit de eerste waarneming uit het Roerdal. Sinds de eerste Nederlandse waarneming in 2012 (TEUNISSEN & VENDRIG, 2012) heeft de soort grote delen van Zuidoost-Nederland in snel tempo gekoloniseerd. Omdat Vermiljoenkevers in ons land een voorkeur voor populieren (*Populus spec.*) lijken te hebben, was het aanmerkelijk dat de soort op meer plekken in het Roerdal aanwezig zou zijn. Oude populieren zijn er immers geen zeldzaamheid. Daarom is de verspreiding van de kever vanaf 2022 in kaart gebracht.

VERMILJOENKEVER

Uiterlijk

De Vermiljoenkever is een van de drie soorten platte schorskevers (Cucujidae) die in Nederland voorkomen (NEDERLANDS SOORTENREGISTER, 2024). De imago's zijn 11 tot 15 mm groot. De kop, het borststuk en de dekschilden zijn geheel rood. De driehoekige kop en het borststuk zijn donkerder gekleurd dan de dekschilden en sterk gepuncteerd. De rand van het borststuk is zwart en getand. Over de dekschilden lopen enkele lengteribbels. De duidelijk gesegmenteerde antennes en de poten zijn zwart, evenals de naar verhouding grote kaken.

Vrouwtjes [figuur 1] zijn gemiddeld iets groter dan mannetjes [figuur 2]. Het duidelijkste onderscheid tussen de geslachten is het aantal delen waaruit tarsen van de achterpoten bestaan. Bij de vrouwtjes bestaan die uit vijf leden, bij de mannetjes uit vier. Doordat het eerste lid bij beide geslachten erg klein is en op foto's meestal niet zichtbaar is, lijkt het alsof de achtertarsen bij de vrouwtjes en mannetjes uit respectievelijk vier en drie leden bestaan.

De geel-oranjebruin gekleurde larven worden 20

FIGUUR 1
Vrouwtje
Vermiljoenkever
(*Cucujus cinnaberinus*)
(foto: Rob Geraeds).

Ecologie

De larven leven onder de schors van de stam en dikere takken van stervende en verse dode bomen. Ze zijn gebonden aan de vroege stadia van verval van dood hout. Van belang is dat de schors dik is en nog vrij vast aan het hout zit. De bast is meestal nog intact, maar is zeer vochtig en al donkerbruin van kleur. Kolonisatie vindt soms slechts enkele weken of maanden na het afsterven van de bomen plaats. Onder gunstige omstandigheden kan de eileg ook in de daaropvolgende jaren plaatsvinden, waardoor bomen door verschillende generaties larven gebruikt kunnen worden. Uiterlijk drie tot vijf jaar na het afsterven zijn de bomen als larvenhabitat ongeschikt door de toenemende afbraak van de bastlagen en/of als gevolg van geleidelijke uitdroging.

De ontwikkeling van de larven duurt in de regel anderhalf jaar, maar kan ook tweeënehalf jaar in beslag nemen. Het is nog onzeker hoeveel stadia de larven in deze periode doorlopen. De verpopping vindt plaats in juli-augustus. Hiervoor maken de larven tussen de

▲▲ FIGUUR 2
Mannetje
Vermiljoenkever
(*Cucujus cinnaberinus*)
(foto: Rob Geraeds).

▲ FIGUUR 3
Larve Vermiljoenkever
(*Cucujus cinnaberinus*)
(foto: Rob Geraeds).

tot 26 mm lang [figuur 3]. Op het laatste segment bevinden zich vier doorntjes (urogomphi); twee grotere en aan de basis hiervan twee kleinere. De grote urogomphi zijn licht gebogen. Het laatste segment is ongeveer even groot als de andere segmenten. Dit is het gemakkelijkste kenmerk om de soort van de larven van de sterk gelijkende Zwartkop- en Roodkopvuurkever (*Pyrochroa coccinea* en *Pyrochroa serraticornis*) te onderscheiden. Larven van deze soorten komen vaak samen voor met die van Vermiljoenkevers. Het laatste segment van de larven van deze twee soorten vuurkevers is ongeveer dubbel zo lang als de overige segmenten. Daarnaast hebben ze maar twee urogomphi die beide recht zijn. De imago's en de larven van de Vermiljoenkever zijn sterk afgeplat. Ze zijn hierdoor sterk aangepast aan het leven onder schors van dode bomen, waar ze het grootste deel van hun leven doorbrengen (BUSSLER, 2002; STRAKA, 2006; 2008).

schors en het hout een poppenwieg die uit een krans van houtspaanders bestaat. Het popstadium duurt gemiddeld elf dagen en na de verpopping blijven de imago's nog enkele dagen tot weken in de poppenwieg zitten (BUSSLER, 2002; STRAKA, 2006; 2008; HORÁK & CHOBOT, 2011; ECKELT *et al.*, 2014). Eind augustus-september verlaten ze de poppenwieg om de overwinteringsplekken op te zoeken. Deze bestaan vooral uit drogere plekken onder losse schors van staande dode of kwijnende bomen. Meestal gebruiken ze daarvoor dezelfde boomsoorten als waar de eitjes op worden afgezet (MOCEK, 2007).

Vanaf het voorjaar worden de imago's weer actief. Ze verblijven het grootste deel van hun leven onder schors. Ook in deze periode gaat de voorkeur uit naar drogere plekken van staand hout (STRAKA, 2006). Hierdoor worden de imago's doorgaans niet gelijktijdig op dezelfde plekken als de larven aangetroffen. De kevers zijn vooral van april tot

juni actief, maar kunnen bij hogere temperaturen ook al in maart op potentieel vers broedhout worden gevonden. De activiteitspiek duurt van de namiddag tot in de eerste uren van de nacht (BUSSLER, 2002; ECKELT *et al.*, 2014). Hierdoor worden de kevers relatief weinig waargenomen. Zowel de larven als de imago's zijn omnivoor. Ze eten verterende bast- en houtvezels, schimmels en kleine (dode) larven van andere ongewervelden. De larven eten ook nematoden en mijten (HORÁK, 2011; PRIKRYL *et al.*, 2012; ECKELT *et al.*, 2014).

BONACCI *et al.* (2020) constateren op basis van laboratoriumexperimenten dat de larven en imago's duidelijk dode larven prefereren boven nog levende individuen. Daarnaast vinden ze geen aanwijzingen dat schimmels gericht gegeten worden. Zij verklaren de aanwezigheid van schimmels bij onderzoeken naar de maaginhoud, uit het feit dat deze aanwezig zijn in dood materiaal dat wordt gegeten.

Biotoop

Vermiljoenkevers komen in Nederland vooral voor in vochtige bossen in beek- en rivierdalen. Hoewel ze niet zijn gebonden aan bepaalde boomsoorten, lijken de kevers in Nederland een sterke voorkeur te hebben voor (hybride) populieren (COLIJN *et al.*, 2015; THOMAES *et al.*, 2020). De ontwikkeling van de larven is echter ook bekend van linde (*Tilia spec.*), hemelboom (*Ailanthus spec.*), Robinia (*Robinia pseudoacacia*), esdoorn (*Acer spec.*), paardenkastanje (*Aesculus spec.*), Haagbeuk (*Carpinus betulus*), iep (*Ulmus spec.*), eik (*Quercus spec.*), wilg (*Salix spec.*), kers (*Prunus spec.*), appel (*Malus spec.*), es (*Fraxinus spec.*), zilverspar (*Abies spec.*), els (*Alnus spec.*), Beuk (*Fagus sylvatica*), berk (*Betula spec.*), spar (*Picea spec.*) en den (*Pinus spec.*) (BUSSLER, 2002; STRAKA, 2006; ECKELT *et al.*, 2014; VREZEC *et al.*, 2017).

De voorkeur voor bepaalde boomsoorten lijkt regionaal te verschillen. In het Centraal-Europese laagland wordt de soort vooral in hybride populieren en wilgen gevonden. In de bergbossen in de Alpen zijn esdoorns favoriet, in Scandinavië Ratelpopulieren (*Populus tremula*). In Oost-Europa wordt de soort in het laagland vooral in eiken en populieren aangetroffen en in de bergen in dennen, sparren en Beuken. Deze voorkeuren weerspiegelen waarschijnlijk voor een belangrijk deel de aanwezigheid van geschikte bomen in de verschillende regio's (BUSSLER, 2002; MOCEK, 2007; HORÁK *et al.*, 2010; MAZZAI *et al.*, 2011).

VERSPREIDING IN EUROPA

Vermiljoenkevers komen in grote delen van Europa voor. Tot voor kort concentreerde de verspreiding zich in Midden- en Oost-Europa en delen van Scandinavië. Het zwaartepunt in de verspreiding ligt in Oostenrijk, het zuidoosten van Duitsland, Tsjecho, Slowakije, Hongarije en Polen waar stabiele populaties aanwezig zijn. In de Baltische staten en Scandinavië gaat de soort achteruit of is er zelfs uitgestorven. Uit Bulgarije, Albanië, Griekenland en de landen die behoorden tot voormalig Joegoslavië ontbreken recente waarnemingen waardoor de situatie onduidelijk is. De soort lijkt in Bosnië, Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Montenegro en Servië te zijn uitgestorven. In Spanje is de soort eenmalig in 1960 gevonden en in Italië is de Vermiljoenkever na bijna 50 jaar herontdekt in Calabrië. De situatie in Roemenië, Wit-Rusland, Moldavië, Oekraïne en de Russische Federatie is onbekend (HORÁK & CHOBOT, 2009; HORÁK *et al.*, 2010; MAZZAI *et al.*, 2011; THOMAES *et al.*, 2020; TELNOV, 2025).

In de afgelopen twintig jaar is de soort zich aan het uitbreiden, vooral in westelijke en noordelijke richting. Lang was de aanwezigheid in Duitsland beperkt tot het zuidoosten van de deelstaat Beieren. Na uitbreiding in deze deelstaat werden Vermiljoenkevers in 2003 voor het eerst in de deelstaat Baden-Württemberg gevonden en in 2009 volgden vondsten in de noordelijke deelstaat Mecklenburg-Voorpommeren. Vanaf 2012 zijn Vermiljoenkevers gevonden in Hessen, Brandenburg, Saksen, Saksen Anhalt, Sleeswijk-Holstein, Rijnland-Palts, Berlijn en Noordrijn-Westfalen (ESSER & MAINDA, 2016; 2021; HÖRREN & TOLKIEHN, 2016; BÄSE, 2018; THOMAES *et al.*, 2020). De eerste waarnemingen uit de laatstgenoemde aan Limburg grenzende deelstaat zijn bekend van 2017 (THOMAES *et al.*, 2017). De eerste waarnemingen in Frankrijk en België

FIGUUR 4

Oude Canadapopulieren (*Populus x canadensis*) die zich in de aftakelingsfase bevinden zijn goede leefgebieden voor de Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) (foto: Rob Geraeds).

FIGUUR 5

De enige vindplaats van larven van de Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) in het Roerdal onder de schors van een door Bevers (*Castor fiber*) omgeknaagde Schietwilg (*Salix alba*) (foto: Rob Geraeds).

COLIJN *et al.*, 2021). In 2024 is voor het eerst een imago in Zeeland waargenomen (WAARNEMING.NL, 2025a). De uitbreiding in Europa wordt toegeschreven aan veranderingen in beheer van bossen. Zo hebben veel bossen een meer natuurlijk karakter gekregen waarin veel meer dood hout aanwezig is. In beekdalen zijn veel populierenopstanden uit productie genomen waardoor oude bomen op een natuurlijke manier kunnen aftakelen (NOORDIJK, 2023). Daarnaast wordt de noordwaartse uitbreiding waarschijnlijk ook bevorderd door klimaatverandering (SIKORA *et al.*, 2023).

INVENTARISATIES IN HET ROERDAL

Werkwijze

Vanaf eind 2022 is het Roerdal onderzocht op de aanwezigheid van de Vermiljoenkever. Als begrenzing van het onderzoeksgebied zijn alle kilometerhokken geselecteerd waar de Roer doorheen stroomt. Vanaf de

FIGUUR 6

Vindplaats van larven van de Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) onder de schors van een omgewaaide Canadapopulier (*Populus x canadensis*) in het Roerdal (foto: Rob Geraeds).

stammen uit 2014 (FUCHS *et al.*, 2014; THOMAES *et al.*, 2020). Sindsdien is de soort uit grote delen van Vlaanderen bekend; waarnemingen uit Wallonië lijken vooralsnog te ontbreken (WAARNEMINGEN.BE, 2025).

De eerste Nederlandse vondsten zijn afkomstig uit 2012, toen in Noord-Brabant enkele imago's achter schors van een dode Zomereik (*Quercus robur*) werden aangetroffen (TEUNISSEN & VENDORIG, 2012). Vervolgonderzoek in 2012 heeft geen nieuwe vindplaatsen opgeleverd, maar in 2013 is de soort in het Weerterbos aangetroffen (COLIJN *et al.*, 2015). Sindsdien is er sprake van een forse opmars. Waarnemingen van de soort zijn afkomstig van Zuid-Limburg tot Midden-Brabant en het zuiden van Gelderland (NOORDIJK *et al.*, 2017; 2018; 2019;

landsgrens ten zuidoosten van Vlodrop tot in het park Hattem bij Roermond betreft dit 21 kilometerhokken. In december 2022 en januari 2023 zijn de populieren- en andere bosopstanden in het Roerdal beoordeeld op potentiële geschiktheid voor Vermiljoenkevers. Dit is vooral gedaan op basis van de ouderdom van de bomen en de aanwezigheid van staand en liggend dood hout. Oude populieren die zich in de aftakelingsfase bevinden zijn in potentie het meest geschikt omdat hieraan vaak dikkere dode takken aanwezig zijn [figuur 4]. Ook worden ze steeds geschikter vanwege het grotere risico op het uitbreken van takken en kronen. Een speciale categorie in het Roerdal zijn bomen die door Bevers (*Castor fiber*) zijn omgeknaagd of aangevreten. In het najaar van 2024 zijn ook de

hoger gelegen bossen binnen de onderzochte kilometerhokken bij de inventarisatie betrokken.

Op plekken met veel dood hout is onder losse schors gecontroleerd of imago's of larven van Vermiljoenkevers aanwezig waren. Deze controles zijn altijd bij hogere temperaturen (vanaf 10 °C) uitgevoerd, omstandigheden waarbij de kevers en hun larven zeker nog actief zijn. Er is altijd slechts een fractie van het geschikt geachte hout bemonsterd. Zodra een larve werd gevonden is op deze locatie niet verder gezocht.

Gevonden kevers en larven kropen meestal vanzelf weg onder aangrenzende nog vastzittende schors. Als dit niet gebeurde zijn ze tussen het hout en de schors terug geplaatst waarna ze er alsnog zelf verder onder weg kropen. In de zomer is niet onder schors gezocht om te voorkomen dat eventueel aanwezige poppen verstoord zouden worden.

In het voorjaar en de zomer van 2023 en 2024 zijn verschillende locaties herhaaldelijk overdag en vanaf de schemer bezocht en is daar naar imago's gezocht die op het hout actief waren. In maart 2024 zijn op verschillende plekken populierenopstanden geveld. Het stamhout is gestapeld en nog weken in het terrein blijven liggen. Op één locatie is stormhout gezaagd maar is het dikke stamhout in het terrein blijven liggen. Deze stapels gezaagd populierenhout zijn in het voorjaar ook regelmatig gecontroleerd op aanwezige actieve imago's van Vermiljoenkevers.

RESULTATEN

Geschikte biotopen

In de lagere delen van het Roerdal zijn houtige beplantingen grotendeels beperkt tot uitgebreide (wilgen)struwelen en plantages en rijen Canada-populieren. Bossen zijn er beperkt aanwezig, zoals bij de landgoederen Hoosden, Frymerson en Klein Paarlo. Het bos bij Frymerson is niet openbaar toegankelijk, zodat dit verder buiten beschouwing is gelaten. Op de lagere gronden bestaan de bossen vooral uit elzenbroekbos zoals bij Paarlo en Hoosden. Plaatselijk zijn deze bossen met Canada-populieren doorplant. Noordelijk en zuidelijk van kasteel Hattem bij Roermond liggen twee kleinere vochtige bosjes. Naast Es (*Fraxinus excelsior*), Zwarte els (*Alnus glutinosa*), Zomereik, esdoorn en Fijnspar (*Picea abies*) staan hier ook oude Canadapopulieren. Buiten de bossen in het Roerdal bestaan oude bomen vrijwel uitsluitend uit Canadapopulieren.

De meeste opstanden met populieren zijn aanwezig vanaf de grens tot aan Herkenbosch. Tussen Herkenbosch en Roermond zijn populieren vooral beperkt tot rijenbeplantingen langs oude dijkjes, perceelgrenzen en oude Roermeanders. Plaatselijk zijn er echter ook nog kleinere bosjes met oude Canadapopulieren (bijvoorbeeld bij Paarlo en Lerop) en is jongere aanplant aanwezig (bijvoorbeeld in de Melicker Ohé en het Muggenbroek).

Op de flanken van het Roerdal liggen binnen de onderzochte kilometerhokken een groot aantal kleinere en enkele grotere bossen, vooral tussen Sint Odiliënberg en Vlodrop. Op deze hogere en drogere delen worden de bossen voornamelijk gedomineerd door Amerikaanse eik (*Quercus rubra*), Zomereik, Beuk en Grove den (*Pinus sylvestris*). Populieren ontbreken hier nagenoeg. Hoewel sommige bosjes uit relatief jonge aanplant bestaan, zijn op de meeste plekken ook oude en dode bomen aanwezig. Vers dood hout dat bemonsterd kon worden, bijvoorbeeld in de vorm van uitgebroken takken en omgewaaide bomen, is hier echter overal schaars.

Vermiljoenkevers

Algemeen

Vermiljoenkevers zijn verspreid in vijftien kilometerhokken door het gehele Roerdal aangetroffen, vanaf de grens met Duitsland tot in Roermond. Met uitzondering van enkele rijenbeplantingen, en de jongere populierenaanplant in het Muggenbroek, is de soort op alle onderzochte locaties met populieren gevonden. In de rijenbeplantingen met populieren waar de soort niet is aangetroffen, was geen vers dood hout aanwezig dat bemonsterd kon worden. In de drogere bossen op de flanken van het Roerdal is de soort niet gevonden. Hierbij dient te worden opgemerkt dat ook hier weinig vers dik dood hout aanwezig was dat bemonsterd kon worden.

FIGUUR 7

Populieren die al langer dood zijn worden door imago's van de Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) als verblijfplaatsen in het voorjaar en zomer gebruikt en zijn tevens geschikt als overwinteringsplek (foto: Rob Geraeds).

FIGUUR 8
Vervellingshuidje van
een Vermiljoenkever
(*Cucujus cinnaberinus*)
in het Roerdal (foto:
Rob Geraeds).

Nagenoeg alle waarnemingen zijn afkomstig van Canadapopulieren. Slechts één keer zijn larven aangetroffen onder schors van een liggende, door Bevers omgeknaagde Schietwilg (*Salix alba*) [figuur 5]. Bij Hoosden is eenmaal een imago onder schors van Zwarte els gevonden. Er zijn geen aanwijzingen dat deze stam ook als voortplantingsbiotoop wordt gebruikt.

Larven

Larven zijn vrijwel uitsluitend onder schors van liggende stammen en dikke takken gevonden. Dit waren vooral omgewaaide bomen [figuur 6] en uitgebroken boomkronen en dikke takken. Ze zijn aangetroffen in takken vanaf een diameter van circa 15 cm tot stammen met een diameter van ruim één meter. Bij een oude meander bij de landsgrens zijn ook larven gevonden onder schors van een dode, nog staande Canadapopulier die door een Bever was aangevreten. Verder zijn bij diverse door Bevers gevelde Canadapopulieren en één Schietwilg larven aangetroffen.

Imago's

Actieve imago's zijn vooral in april en mei waargenomen. De uiterste waarnemingsdata zijn 29 maart en 9 juni. Ze zijn enkel aangetroffen op vers dood hout van Canadapopulieren. Dit betrof recent omgewaaide bomen, uitgebroken takken en boomkronen, stapels gezaagd stamhout en nog staande kwijnende bomen. Op dergelijke stammen kunnen gelijktijdig diverse exemplaren, inclusief copula's, worden aangetroffen. Hoewel actieve kevers zowel overdag als 's nachts zijn waargenomen, lijkt de piek van de activiteit duidelijk na zonsondergang te liggen.

Actieve imago's zijn nooit waargenomen op stam-

men waar in hetzelfde jaar ook larven zijn gevonden. Ze zijn ook nooit op stammen en takken gezien die langer dan een jaar geleden zijn afgestorven. Onder de schors van dergelijke stammen zijn wel regelmatig larven aangetroffen.

Inactieve imago's (waaronder overwinterende dieren) zijn gevonden achter schors van nog staande populieren die al langere tijd dood waren [figuur 7]. Ze zaten op droge plekken aan de zonbeschenen zuidzijde van de stam. Of de imago's zich hier hebben verpopt is onduidelijk, maar er zijn op enkele van dergelijke plaatsen ook vervellingshuidjes gevonden [figuur 8]. Onduidelijk is hoe

lang vervellingshuidjes onder deze omstandigheden als zodanig herkenbaar blijven. Ook zijn hier regelmatig restanten van imago's aangetroffen. Dit waren meestal dekschilden die gemakkelijk herkenbaar zijn door de kleur, vorm en lengteribbels.

Begeleidende soorten

Op de meeste plekken waar larven zijn gevonden, zijn ook larven van de Zwartkopvuurkever aangetroffen. Van de in het Roerdal zeldzamere Roodkopvuurkever zijn wel regelmatig imago's gezien, maar larven van deze soort zijn nooit gevonden. Ook zijn op de meeste vindplaatsen van de larven imago's van diverse andere xylobionte kevers aangetroffen. Xylobionte kevers zijn soorten die afhankelijk zijn van (micro)habitats die geassocieerd zijn met het proces van beschadiging en afbraak van de schors en het hout van bomen en grote houtige struiken (COLIJN & BURGERS, 2022). Op het merendeel van deze plekken zijn tijdens de inventarisaties de spiegelkever *Hololepta plana* en de Bruine tandkever (*Uleiota planatus*) gevonden. Op de plekken waar actieve imago's zijn gevonden zijn de Zwartkopvuurkever en de Grijsze wespnboktor (*Xylotrechus rusticus*) algemene begeleiders [tabel 1]. Vermeldenswaardig zijn ook de eerste Limburgse waarnemingen van de zwamkever *Mycetophagus fulvicollis*. Dit is een zeer zeldzame soort die in 2012 voor het eerst in Nederland is aangetroffen en waarvan nog maar enkele waarnemingen bekend zijn (HEIJERMAN & AUKEMA, 2014; WAARNEMING.NL, 2025b). Verder zijn in de leefgebieden vaak overwinterende imago's van keversoorten gevonden die niet afhankelijk zijn van dood hout. Zo zijn in het overgrote deel van de vindplaatsen van Vermiljoenkevers ook Slakkenaaskevers (*Phosphuga atrata*) en

Kettingschallebijters (*Carabus granulatus*) gevonden. Deze soorten worden veel aangetroffen op vochtige plekken onder schors van stammen die in een verder gevorderd stadium van vertering verkeren. Op drogere plekken achter schors van staand dood hout zijn enkele soorten bladkevers (Chrysomelidae) en de Langsprietpopulierensnuittor (*Dorytomus longimanus*) algemene begeleidende keversoorten [tabel 1].

DISCUSSIE

Vindplaatsen

De Vermiljoenkever blijkt in het Roerdal enkel in de lagere delen van het rivierdal voor te komen. De soort is op de meeste locaties waar Canadapopulieren staan aangetroffen. Op plaatsen zonder waarnemingen was veelal geen vers dood hout aanwezig dat bemonsterd kon worden. Dit betrof meestal rijenbeplantingen in agrarisch grasland waar uitgebroken takken waarschijnlijk regelmatig worden opgeruimd. Op vergelijkbare plekken waar wel uitgebroken takken op de grond liggen (zoals in de Melicker Ohé) is de soort wél gevonden. De kans is daarom groot dat Vermiljoenkevers daadwerkelijk op alle plekken met oude populieren in het Roerdal voorkomen. Op plekken met jongere populieren, zoals in het Muggenbroek en het Zwart Water, is de soort niet gevonden. Deze populieren bevinden zich nog niet in de aftakelingsfase waardoor ze waarschijnlijk minder of nog niet geschikt zijn voor de soort. Dood hout is hier slechts spaarzaam aanwezig. Op de drogere plaatsen op de flanken van het Roerdal kon de soort niet worden aangetoond. Omdat hier weinig dood hout gevonden is, kan niet worden uitgesloten dat de soort hier wel aanwezig is. Al met al lijkt de soort in het onderzoeksgebied vooral gebonden aan een relatief smalle zone met beekbegeleidende populierenbeplantingen langs de Roer. Dit beeld komt overeen met de bevindingen van MOCEK (2007) langs de Elbe in Tsjechië.

Xylobionte soorten		
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Familie
Populierenprachtkever	<i>Agrilus ater</i>	Prachtkevers (Buprestidae)
Gevlekte smalboktor	<i>Leptura quadrifasciata</i>	Boktorren (Cerambycidae)
Grijze wespenboktor	<i>Xylotrechus rusticus</i>	Boktorren (Cerambycidae)
Kleine wespenboktor	<i>Clytus arietis</i>	Boktorren (Cerambycidae)
Vuurboktor	<i>Pyrrhidium sanguineum</i>	Boktorren (Cerambycidae)
	<i>Cossonus parallelepipedus</i>	Snuitkevers (Curculionidae)
Smalle snuittor	<i>Cossonus linearis</i>	Snuitkevers (Curculionidae)
	<i>Taphrorhynchus bicolor</i>	Snuitkevers (Curculionidae)
	<i>Ampedus pomonae</i>	Kniptorren (Elateridae)
	<i>Ampedus pomorum</i>	Kniptorren (Elateridae)
	<i>Hololepta plana</i>	Spiegelkevers (Histeridae)
Roodtipbasterdweekschild	<i>Malachius bipustulatus</i>	Bloemweekschilden (Melyridae)
	<i>Mycetophagus fulvicollis</i>	Zwamkevers (Mycetophagidae)
Viervlekzwamkever	<i>Mycetophagus quadripustulatus</i>	Zwamkevers (Mycetophagidae)
	<i>Ischnomera cyanea</i>	Schijnboktorren (Oedemeridae)
Zwartkopvuurkever	<i>Pyrochroa coccinea</i>	Vuurkevers (Pyrochroidae)
Roodkopvuurkever	<i>Pyrochroa serraticornis</i>	Vuurkevers (Pyrochroidae)
Bruine tandkever	<i>Uleiota planatus</i>	Spitshalskevers (Silvanidae)
	<i>Silvanus unidentatus</i>	Spitshalskevers (Silvanidae)
	<i>Bolitophagus reticulatus</i>	Zwartlijven (Tenebrionidae)
	<i>Neomida haemorrhoidalis</i>	Zwartlijven (Tenebrionidae)
Gekerfde schorskever	<i>Bitoma crenata</i>	Somberkevers (Zopheridae)
	<i>Rhizophagus picipes</i>	Kerkhofkevers (Monotomidae)
	<i>Glischrochilus quadriguttatus</i>	Glanskevers (Nitidulidae)
Overige soorten		
Kettingschallebijter	<i>Carabus granulatus</i>	Loopkevers (Carabidae)
Bossnelloper	<i>Limodromus assimilis</i>	Loopkevers (Carabidae)
Grote viervlekschorsloper	<i>Dromius quadrimaculatus</i>	Loopkevers (Carabidae)
Moerasschorsprietkever	<i>Ocys tachysoides</i>	Loopkevers (Carabidae)
Moertje	<i>Chrysolina polita</i>	Bladhaantjes (Chrysomelidae)
Populierengriendhaantje	<i>Phratora laticollis</i>	Bladhaantjes (Chrysomelidae)
Bronsgriendhaantje	<i>Phratora vitellinae</i>	Bladhaantjes (Chrysomelidae)
Rond griendhaantje	<i>Plagiodera versicolora</i>	Bladhaantjes (Chrysomelidae)
Gevlekt wilgenhaantje	<i>Chrysomela vigintipunctata</i>	Bladhaantjes (Chrysomelidae)
Langsprietpopulierensnuittor	<i>Dorytomus longimanus</i>	Snuitkevers (Curculionidae)
Slakkenaaskever	<i>Phosphuga atrata</i>	Aaskevers (Silphidae)

Larven

Dat vrijwel alle waarnemingen van zowel larven als imago's afkomstig zijn van Canadapopulieren is in het Roerdal niet verwonderlijk. De Canadapopulier is namelijk de dominante boomsoort waarvan momenteel veel dikke, aftakelende bomen aanwezig zijn die potentieel als larvenhabitat geschikt zijn. Daarnaast is het een soort waar takken gemakkelijk uitbreken waardoor ze veel dood hout produceren dat bemonsterd kan worden. Wilgen zijn ook veel in het gebied aanwezig, maar exemplaren met een grote stamdiameter en dikke schors zijn schaars. Bij Hoosden is veel bos aanwezig met andere boomsoorten. Hier is eenmalig een imago onder schors van de Zwarte els gevonden. Toch zijn larven ook hier alleen op populieren gevonden. Ondanks dat in het Roerdal weinig alternatieve boomsoorten voor populieren als broedbiotoop aanwezig zijn, is het duidelijk dat de soort in het Roerdal een voorkeur heeft voor populieren. Dit sluit aan bij bevindingen elders in Nederland en

TABEL 1

Regelmatig aangetroffen begeleidende keversoorten op de vindplaatsen van de Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) in het Roerdal.

den. Op hetzelfde hout zijn hier nooit verschillende generaties larven gevonden. Ook zijn in het Roerdal nergens actieve imago's in twee opeenvolgende jaren op dezelfde plek waargenomen.

Waarschijnlijk vormen kwijnende bomen hierop een uitzondering omdat in de loop der jaren steeds meer hout afsterft. In dit aftakelingsproces dat vele jaren kan duren komen er over lange perioden steeds kleine delen vers dood hout beschikbaar. Dit in tegenstelling tot wanneer bomen

FIGUUR 9
Plantages van
Canadapopulieren
(*Populus x canadensis*)
worden nog regelmatig
gekapt in het Roerdal
(foto: Rob Geraeds).

België (COLIJN *et al.*, 2015; NOORDIJK *et al.*, 2017; THOMAES *et al.*, 2019).

Larven zijn gevonden in hout vanaf een diameter van circa 15 cm. Dit komt overeen met bevindingen in andere gebieden (BUSSLER, 2002; STRAKA, 2006; COLIJN *et al.*, 2015; VREZEC *et al.*, 2017). Zonder een larve op een bepaalde locatie werd gevonden is daar gestopt met zoeken. Hierdoor kunnen geen conclusies worden getrokken over eventuele voorkeuren voor bepaalde diameters van het hout.

Imago's

Actieve imago's zijn zowel overdag als in de avond en 's nachts gevonden. De grootste activiteit is 's nachts waargenomen wanneer het volledig donker is. Alle actieve imago's zijn aangetroffen op recent (minder dan één jaar eerder) omgewaaide of gezaagde bomen en uitgebroken dikkere takken. Het betrof in alle gevallen Canadapopulieren.

De plekken waar larven zijn gevonden, zijn in mei en juni ook gericht op actieve imago's geïnventariseerd. Deze zijn hier echter nooit aangetroffen. Het kan natuurlijk niet worden uitgesloten dat zich hier wel imago's onder de schors bevonden, maar dit lijkt onwaarschijnlijk omdat ook bij ander onderzoek is geconstateerd dat de imago's bij voorkeur op drogere plekken achter schors verblijven. Zo werden bij onderzoek in de Oostenrijkse uiterwaarden van de Donau bij slechts zes van de 154 gekoloniseerde bomen gelijktijdig zowel larven als kevers gevonden (STRAKA, 2008). Dat op de plekken waar de larven zijn gevonden nooit (in hetzelfde jaar) actieve imago's zijn waargenomen, is te verklaren door de relatief korte periode dat dood hout als larvenhabitat geschikt is. Onder gunstige omstandigheden kan het hout door meerdere generaties gebruikt worden. Dit betekent dat er dus in opeenvolgende jaren eitjes kunnen worden afgezet (STRAKA, 2008). Hiervoor zijn in Roerdal echter geen aanwijzingen gevon-

bijvoorbeeld omwaaien en er in een keer heel veel dood hout ontstaat. Op één locatie zijn op verschillende kwijnende bomen gedurende drie opeenvolgende jaren actieve imago's waargenomen, waaronder eileggende vrouwtjes en kevers in copula. Omdat deze bomen nog niet geheel dood waren, is het goed mogelijk dat gedurende het aftakelingsproces over langere perioden geschikte larvenhabitat aanwezig is. Of er daadwerkelijk larven onder de schors van dode stamdelen aanwezig waren is niet bekend, maar dat lijkt wel waarschijnlijk.

Toekomst

De Vermiljoenkever is opgenomen in de Bijlagen II en IV van de Europese Habitatrictlijn, wat betekent dat zowel de soort zelf als het leefgebied beschermd is. In Nederland is deze wettelijke bescherming tegenwoordig geïmplementeerd in de Omgevingswet. De soort is afhankelijk van een continue aanwezigheid van dik, vers dood hout, iets dat oorspronkelijk het geval was in oerbossen. Populieren werden in het verleden veel in natte graslanden aangeplant om met de houtopbrengst extra inkomsten te genereren. De aanplant van populieren werd in het verleden zelfs gesubsidieerd (PROVINCIE LIMBURG, 2009; NOORDIJK, 2023). Het hout werd veel gebruikt voor de klompenindustrie. Cultuurvariëteiten zoals de Canadapopulier kregen vanwege de snelle groei de voorkeur boven de inheemse Zwarte populier (*Populus nigra*). Toen de afzetmarkt voor klompen in de loop van de 20^e eeuw sterk afnam werd het hout nog voor de productie van lucifers gebruikt. Uiteindelijk was de teelt echter niet meer rendabel en werden nauwelijks nog populieren aangeplant. De populieren die nog in het landschap aanwezig waren werden ook niet meer beheerd en vaak ook niet meer geoogst. Deze bomen bevinden zich nu in de aftakelingsfase, waardoor ze bijzon-

der geschikt zijn voor de Vermiljoenkever. Dergelijke ontwikkelingen zijn niet beperkt tot Nederland, maar treden ook op in Vlaanderen (THOMAES *et al.*, 2019) en Tsjechië (HORÁK *et al.*, 2010). De hoeveelheid dood hout wordt daarnaast ook nog eens vergroot door vraatactiviteit van Bevers, die ook vitale populieren omknagen. Zo wordt de toename van de soort langs diverse rivieren in Oostenrijk deels gerelateerd aan de toename van de Bever in deze gebieden (ECKELT *et al.*, 2014). Door deze omstandigheden is er momenteel relatief veel dik dood hout in het Roerdal aanwezig waar Vermiljoenkevers van profiteren. Dit profijt zal echter van korte duur zijn omdat populieren hierdoor en door, de kap ervan, in snel tempo uit het landschap verdwijnen. Zo is op beschikbare luchtfoto's (KADASTER, 2025) te zien dat in de afgelopen 20 jaar circa 18 ha aan populierenopstanden en bijna één km aan populierenrijen zijn geveld. In 2021 en 2024 betreft dit bijvoorbeeld nog ongeveer 4 ha populierenbos en enkele rijenbeplantingen op verschillende plekken bij Vlodrop [figuur 9]. Ten opzichte van de tweede helft van de vorige eeuw is er waarschijnlijk een veelvoud hiervan verdwenen, getuige de beschrijving door LECLERQ (1949): "Wie van populieren houdt, moet langs de Roer gaan wandelen. Ik ken geen streek in ons land, waar de uiterwaarden zo dicht bezet zijn met Canada's en zou ook niet weten waar men zulke gave, gezonde bomen ziet. Als ijle bossen staan ze overal langs de snelstromende rivier te ruisen en te wuiven met hun spitse kronen: een genot voor het oog en een weldaad voor het hart". Herplant van populieren vindt maar mondjesmaat plaats en het duurt tientallen jaren voordat ze als larvenhabitat geschikt zijn. De geschiktheid van bomen neemt toe met de stamdiameter en bereikt de hoogste waarde boven de 50 cm op borsthoogte (BELCIK *et al.*, 2017). Waarschijnlijk zal met het verdwijnen van oude, aftakelende populieren de verspreiding van de Vermiljoenkever in het Roerdal ook weer snel afnemen. Hopelijk draagt dit artikel bij aan de bewustwording van de waarde van de populieren in het Roerdal, de herplant ervan en de ontwikkeling van beekbegeleidend bos zonder houtoogst waarin bomen mogen aftakelen.

Literatuur

- BÄSE, K., 2018. Fund einer Larve des Scharlachkäfers *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) in Sachsen-Anhalt (Coleoptera: Cucujidae). *Entomologische Mitteilungen Sachsen-Anhalt* 26(1): 20-22.
- BELCIK, M., J. GOCZAL & M. CIACH, 2017. Large-scale habitat model reveals a key role of large trees and protected areas in the metapopulation survival of the saproxylic specialist *Cucujus cinnaberinus*. *Biodiversity and Conservation* 28: 3851-3871.
- BONACCI, T., M. ROVITO, J. HORÁK & P. BRANDMAYR, 2020. Artificial feeding and laboratory rearing of endangered saproxylic beetles as a tool for insect conser-

Summary

THE FLAT BARK BEETLE *CUCUJUS CINNABERINUS* IN THE VALLEY OF THE RIVER ROER

On 6 June 2021, a specimen of the flat bark beetle *Cucujus cinnaberinus* was found on a fallen Canadian poplar (*Populus x canadensis*) along the river Roer. As far as is known, this was the first observation of this protected beetle species in this river valley. In the Netherlands, the species seems to have a preference for poplars. Since aging poplars are not rare along the river Roer, its distribution has been mapped from 2022 onwards. The presence of poplars along the river Roer is limited to the lower parts of the valley. *Cucujus cinnaberinus* has been found at most of these locations. Specimens have been found in 15 of 21 one-square-kilometre grid cells, from the German border to the town of Roermond. The species was not found in the forests on the higher parts of the valley slopes. Larvae have been found under the bark of dead wood. At one location, this concerned a White willow (*Salix alba*), while at all other locations it concerned Canadian poplars. Active adult beetles have only been found on recently dead poplar wood. Larvae and beetles have never been found on the same wood in the same year. This can be explained by the fact that after the wood has died, it only remains suitable for the larvae for a few years. Since many poplars are currently in a phase of decay, and poplars are regularly eaten by Beavers (*Castor fiber*), there is a lot of dead wood in the river valley, from which the species is able to benefit. Because of this, and because poplar plantations are also regularly felled, old poplars are rapidly disappearing from the landscape. Replanting with poplars only takes place sporadically. Hence, it is quite possible that the presence of *Cucujus cinnaberinus* in the valley of the river Roer will soon decrease again.

DANKWOORD

Een woord van dank gaat uit naar Staatsbosbeheer voor hun toestemming om de inventarisaties te kunnen uitvoeren. Ed Colijn wordt hartelijk bedankt voor het beschikbaar stellen van aanvullende literatuur.

Deze activiteit maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van Nationaal Park De Meinweg en is mede gesubsidieerd door de Provincie Limburg vanuit de Subsidieverordening SILG, paragraaf Soortenbeleid.

provincie limburg

gemeente roerdalen

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP LIMBURG

- vation. *Journal of Insect Science* 20(5): 1-7.
- BUSSLER, H., 2002. Untersuchungen zur Faunistik und Ökologie von *Cucujus cinnaberinus* (SCOP., 1763) in Bayern. *Nachrichtenblatt der Bayerischen Entomologen* 51 (3/4): 42-60.
- COLIJN, E.O. & J. BURGERS, 2022. De doodhoutbewonende kevers van Nederland (Coleoptera). *Entomologische Berichten* 82(5): 150-177.
- COLIJN, E.O., J. NOORDIJK & TH. HEIJERMAN, 2021. Strikt beschermde Vermiljoenkever breidt zich verder uit. *Nature Today*. Geplaatst 1 maart 2021. Geraadpleegd 26-01-2025. <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=27169>.
- COLIJN, E.O., A.P.J.A. TEUNISSEN, C.F.P. VENDRIG & J. NOORDIJK, 2015. De Vermiljoenkever in Limburg: biologie, bescherming en beheer. *Natuurhistorisch Maandblad* 104(6): 110-114.
- ECKELT, A., W. PAILL & U. STRAKA, 2014. Viel gesucht und oft gefunden. Der Scharlachkäfer *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) und seine aktuelle Verbreitung in Österreich. *Wissenschaftliches Jahrbuch der Tiroler Landesmuseen* 7: 145-159.
- ESSER, J. & T. MAINDA, 2016. Der Scharlachrote Plattkäfer *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) in Brandenburg. *Naturschutz und Landschaftspflege in Brandenburg* 25(1/2): 18-22.
- ESSER, J. & T. MAINDA, 2021. Der Scharlachrote Plattkäfer *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) in Berlin (Coleoptera, Cucujidae). *Entomologische Nachrichten und Berichte* 65(2): 169-173.
- FUCHS, L., H. CALLOT, G. GODINAT & H. BRUSTEL, 2014. *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763), nouvelle espèce pour la faune de France (Coleoptera Cucujidae). *L'Entomologiste* 70(4): 213-221.
- HEIJERMAN, T. & B. AUKEMA, 2014. *Mycetophagus fulvicollis*, een nieuwe boomzwamkever voor Nederland (Coleoptera: Mycetophagidae). *Entomologische berichten* 74(4): 152-154.
- HORÁK, J., 2011. Contribution to knowledge of diet preferences of the endangered saproxylic beetle *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) from East Bohemia. *Acta Musei Reginaehradecensis S.A.* 33: 127-130.
- HORÁK, J., E. VÁVROVÁ & K. CHOBOT, 2010. Habitat preference influencing populations, distribution and conservation of the endangered saproxylic beetle *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae) at the landscape level. *European Journal of Entomology* 107(1): 81-88.
- HORÁK, J. & K. CHOBOT, 2011. Phenology and notes on the behaviour of *Cucujus cinnaberinus*: points for understanding the conservation of the saproxylic beetle. *North-Western Journal of Zoology* 7(2): 352-355.
- HORÁK, J. & K. CHOBOT, 2009. Worldwide distribution of saproxylic beetles of the genus *Cucujus* Fabricius, 1775 (Coleoptera: Cucujidae). In: J. Buse, K.N.A. Alexander, T. Ranius & T. Assmann (eds.), *Saproxylic beetles: Their role and diversity in European woodland and tree habitats*. *Proceedings of the 5th Symposium and Workshop*, Pensoft Publishers: 189-206.
- HÖRREN, T. & J. TOLKIEHN, 2016. Erster Nachweis von *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) in Schleswig-Holstein – eine FFH-Art erschließt sich Lebensräume in Norddeutschland (Coleoptera: Cucujidae). *Entomologische Zeitschrift Schwanfeld* 126(4): 208-210.
- KADASTER, 2025. Topotijdreis. Geraadpleegd 26-01-2025. <https://www.topotijdreis.nl>.
- LECLERQ, W.L., 1949. Limburg reisboek. P.N. van Kampen & Zoon N.V., Amsterdam.
- MAZZAI, A., T. BONACCI, E. CONTARINI, T. ZETTO & P. BRANDMAYER, 2011. Rediscovering the 'umbrella species' candidate *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) in southern Italy (Coleoptera Cucujidae) and notes on bionomy. *Italian Journal of Zoology* 78(2): 264-270.
- MOCEK B., 2007: Lesák rumělkový (*Cucujus cinnaberinus*) (Coleoptera: Cucujidae) ve východních Čechách. Flat bark beetle (*Cucujus cinnaberinus*) (Coleoptera: Cucujidae) in East Bohemia (Czech Republic). *Acta Musei Reginaehradecensis Series A – Scientiae Naturales* 32: 99-117.
- NEDERLANDS SOORTENREGISTER, 2024. Platte schorskevers Cucujidae. Geraadpleegd 26-01-2025. https://www.nederlandsesoorten.nl/linnaeus_ng/app/views/species/nsr_taxon.php?id=171412.
- NOORDIJK, J., 2023. Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000. Soort 1086 Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*). In: J.A.M. Jansen, R.J. Bijlsma & A.M. Schmidt, *Toelichting op de bouwstenen voor habitattypen en HR-soorten ten behoeve van een actualisatie van het Natura 2000 doelensysteem*. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- NOORDIJK, J., E.O. COLIJN & T. HEIJERMAN, 2017. De bescherming van de vermiljoenkever. *Vakblad Natuur Bos Landschap* 86(1): 16-18.
- NOORDIJK, J., TH. HEIJERMAN & E.O. COLIJN, 2018. Beschermde vermiljoenkever duikt op in Gelderland. *Nature Today*. Geplaatst 25 juni 2018. Geraadpleegd 26-01-2025. <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=24412>.
- NOORDIJK, J., TH. HEIJERMAN & E.O. COLIJN, 2019. De Vermiljoenkever langs de Eyserbeek. *Natuurhistorisch Maandblad* 108(9): 281-282.
- PRIKRYL, Z.B., M. TURCANI & J. HORÁK, 2012. Sharing the same space: foraging behaviour of saproxylic beetles in relation to dietary components of morphologically similar larvae. *Ecological Entomology* 37(2): 117-123.
- PROVINCIE LIMBURG, 2009. Natura 2000. Concept-beheerplan Roerdal. Provincie Limburg, Maastricht.
- SIKORA, K., K. ZAJĄC, A. BIENIEK, J. JAWORSKI, M. KADEJ, R. PLEWA, J.M. GUTOWSKI, R. RUTA, A. SMOLIS, A. ECKELT, T. BONACCI, P. BRANDMAYER, L. ČIŽEK, S.A. DAVENIS, L. FUCHS, C. HEIBL, J. HORÁK, A. KAPLA, D. KULIJER, T. OLBRYCHT, O. MERKL, M. MIŁKOWSKI, J. MÜLLER, J. NOORDIJK, S. SALUK, A. THOMAE, A. VREZEC & Ł. KAJTOCH, 2023. Phylogeography and distribution modelling reveal the history and future of a saproxylic beetle of European conservation concern. *Journal of Biogeography* 50 (7): 1299-1314.
- STRAKA, U., 2006. Zur Verbreitung und Ökologie des Scharlachkäfers *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) in den Donauauen des Tullner Feldes (Niederösterreich). *Beiträge zur Entomofaunistik* 7: 3-20.
- STRAKA U., 2008. Zur Biologie des Scharlachkäfers *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763). *Beiträge zur Entomofaunistik* 8: 11-26.
- TELNOV, D., 2025. *Cucujus cinnaberinus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2025: e.T5935A274180752. <https://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2025-2.RLTS.T5935A274180752.en>. Geplaatst 14 juli 2025. Geraadpleegd 04-01-2026.
- TEUNISSEN, A.P.J.A. & C.F.P. VENDRIG, 2012. Een Nederlandse populatie van de zeldzame en beschermde vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* (Coleoptera: Cucujidae). *Entomologische Berichten* 74(4): 218-221.
- THOMAE, A., L. CRÉVECOEUR, G. DAKA, M. DE BLOCK, V. FIEVET, R. HEYNDRIX, K. KARIUKI, R. LAMMERANT, S. MARCHAND, K. SCHEERS, V. SMEEKENS & P. VAN DE KERCKHOVE, 2020. *Cucujus cinnaberinus* (Cucujidae) is rapidly colonising northern Belgium. *Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie* 156: 162-172.
- THOMAE, A. & S. MARCHAND, 2019. Habitatrichtlijnsoort Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) als nieuwe soort in Vlaanderen. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
- THOMAE, A., S. MARCHAND, R. LAMMERANT & L. CRÉVECOEUR, 2019. Hoe komt een oersoort in onze populierenbossen terecht? De Vermiljoenkever: een nieuwe habitatrichtlijnsoort in Vlaanderen. *Natuur focus* 18(1): 19-23.
- THOMAE, A., J. NOORDIJK & J. TEN HOOPEN, 2017. Erstnachweis der FFH-Art *Cucujus cinnaberinus* (SCOPOLI, 1763) in Nordrhein-Westfalen (Coleoptera, Cucujidae). *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Rheinischer Koleopterologen* 27(1-4): 45-54.
- VREZEC A., Š. AMBROŽIČ, A. KOBLEK, A. KAPLA & M. DE GROOT, 2017. *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) at its terra typica in Slovenia: historical overview, distribution patterns and habitat selection. *Nature Conservation* 19: 191-217.
- WAARNEMINGEN.BE, 2025. Vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763). Geraadpleegd 26-01-2025. <https://waarnemingen.be/species/264382/>.
- WAARNEMING.NL, 2025a. Vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763). Geraadpleegd 26-01-2025. <https://waarneming.nl/species/264382/>.
- WAARNEMING.NL, 2025b. *Mycetophagus fulvicollis* Fabricius, 1793. Geraadpleegd 26-01-2025. <https://waarneming.nl/species/602158/>.

De Gladde slang (*Coronella austriaca*) op landgoed de Hamert

POPULATIEONDERZOEK OP EEN DRIETAL STUIFZANDDUINEN IN DE PERIODE 2021-2024

A. Lenders, Groenstraat 106, 6074 EL Melick, e-mail: tlenders@live.nl

J. Bogaarts, Gruttostraat 31, 5941 JD Velden, e-mail: j.bogaarts@home.nl

L. Faasen, Oude Heerweg 66, 5941 EP Velden, e-mail: l.faasen@live.nl

H. Martens, Schoolstraat 29C, 5941 GB Velden, e-mail: henny.martens@hotmail.nl

T. Wetjens, Bernhardstraat 48, 5941 GL Velden, e-mail: tonwetjens70@gmail.com

Het onderzoek naar Gladde slangen (*Coronella austriaca*) [figuur 1] op landgoed de Hamert kent een lange geschiedenis. De Hamert was het eerste gebied in Nederland waar wetenschappelijk onderzoek naar deze slang werd verricht (STRIJBOSCH & VAN GELDER, 1993). In de periode 1976-1986 waren de ecologie en de biologie van de soort onderdeel van veldstudie door studenten van de Katholieke Universiteit Nijmegen. De laatste jaren neemt de kennis over het lokale voorkomen van de Gladde slang in veel gebieden af. Dat geldt na stopzetting van het genoemde universitair onderzoek ook voor de Hamert

(DE JONG *et al.*, 2006). Met name voor de beheerder is het van belang om gedetailleerde informatie te krijgen over beschermde of zeldzame soorten. Voor de Gladde slang op landgoed de Hamert wordt met dit artikel deels in deze lacune voorzien.

VERSPREIDING VAN DE GLADDE SLANG IN LIMBURG

De Limburgse verspreiding van de Gladde slang vanaf 1980 is vooral door inventarisaties van leden van de Herpetologische Studiegroep Limburg regelmatig in beeld gebracht (LENDERS, 1992; DE JONG *et al.*, 2006; LENDERS & KEIJSERS, 2009). Steeds weer kwamen daarbij dezelfde kerngebieden naar voren

FIGUUR 1

Drachtig vrouwtje Gladde slang (*Coronella austriaca*) onder reptielenplaat K2 op 16 juni 2025 (foto: Henny Martens).

FIGUUR 2
Ligging en nummering van de reptielenplaten op de Trappenberg, de Zeelberg en de Dikkenberg op de Looierheide (bron: Topografische Dienst, bewerking Ralf Schulpen).

waar de soort voorkwam: de Mookerheide, de Bergerheide, de Hamert, de Mariapeel, de Grootte Peel, de Meinweg en de Brunsummerheide. Relatief laat werd de soort (her)ontdekt op de Sint-Pietersberg (LENDERS & KRUYNTJENS, 2013). De populaties op de Sint-Pietersberg en de Brunsummerheide/Teverenerheide zijn waarschijnlijk klein en vragen specifiek op die locaties toegespitst beheer om ze duurzaam te kunnen behouden (FELIX *et al.*, 2023). De Hamert wordt daarentegen in alle publicaties aangeduid als een goed ontwikkeld leefgebied waar de Gladde slang volop toekomst heeft. Omdat de inventarisatie-intensiteit na de verschijning van de laatste Limburgse reptielen- en amfibieën-atlas in 2009 (VAN BUGGENUM *et al.*, 2009) afnam zijn recente verspreidingsgegevens van de Gladde slang op de Hamert niet of slechts zeer incidenteel voorhanden, laat staan dat er gericht onderzoek naar de soort wordt gedaan. Om enigszins zicht te krijgen op de actuele grootte van de populatie op de Hamert werd halverwege 2021 een nieuw verspreidingsonderzoek opgestart in potentieel geschikte habitats.

ONDERZOEKSLOCATIES OP DE HAMERT

Het landschap op landgoed de Hamert wordt gekenmerkt door stuifduinen die zijn ontstaan aan het einde van de laatste ijstijd, ongeveer 11.700 jaar geleden. Door het toen heersende poolklimaat en het ontbreken van hoge vegetatie had de wind vrij spel. De overheersende (noord)westelijke winden voerden zand aan vanuit het drooggevalle Maasdal, en zelfs van verder weg uit het Noordzeebekken, dat langs de oostkant van de rivier werd afgezet. Zo ontstonden de zogenaamde paraboolduinen, aanvankelijk zonder begroeiing, maar tegenwoordig veelal bedekt door heide en bos (HAVERMANS & DE JONG,

2025). Een actuele beschrijving van landgoed de Hamert wordt gegeven door VAN DER LINDEN (2025).

Het hier beschreven onderzoek werd op drie van deze rivierduinen uitgevoerd [figuur 2] omdat van deze locaties eerdere meldingen van Gladde slangen bekend waren en de biotoop er geschikt voor de dieren uitzag. Dit zijn de Trappenberg, de Zeelberg en de Dikkenberg. De Trappenberg ligt centraal in het landgoed ten westen van het Pikmeeuwenwater. Voor het onderzoek werd hier de rand van een onverharde weg langs een naaldbos opgezocht alsook een vrijgekapte strook in het bos waarop zich

droge heide heeft ontwikkeld met weinig of geen vergrassing en enkele braamstruwelen [figuur 3]. Her en der liggen boomstammen en (deels vergane) takkenhopen. De overheersende plantengroei bestaat uit Struikhei (*Calluna vulgaris*) maar kent ook vrijwel onbegroeide plekken. In de kruidlaag zijn vooral Bochtige smele (*Avenella flexuosa*) en Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) aanwezig. De opgaande begroeiing bestaat uit een lage opslag van berken met solitaire Grove dennen (*Pinus sylvestris*) en Zomereiken (*Quercus robur*).

De Zeelberg ten zuiden van het dorp Wellerlooi loopt vrijwel parallel aan de Rijksweg en is vooral beplant met naaldbos. De laatste jaren zijn er stroken bos gekapt met de bedoeling een meer open vegetatie te ontwikkelen ten behoeve van warmteminnende soorten. Op veel plekken is deze strook nog weinig begroeid [figuur 4], op andere plekken overheerst Struikhei en is er lokaal vergrassing opgetreden met Pijpenstrootje. Zowel langs de bosrand alsook in het open gebied ontwikkelen zich struwelen van braam (*Rubus spec.*) en vindt opslag plaats van Ruwe berk (*Betula pendula*) en Grove den. Plaatselijk is de bodem na de kap van het naaldbos nog bedekt met een laag onverteerde dennennaalden. In de open strook zijn enkele Grove dennen blijven staan en zijn in clusters Jeneverbessen (*Juniperus communis*) aangeplant die zich goed weten te handhaven.

De Dikkenberg ligt helemaal in het noorden van de Looierheide en grenst aan het Heerenven. Op deze locatie was het onderzoek gericht op zowel de vochtige als droge biotopen. In tegenstelling tot de twee andere locaties zijn hier langs de rand van het nieuwe Heerenven continu vochtige plekken aanwezig met onder andere Pijpenstrootje en Gewone dophei (*Erica tetralix*). De hogere drogere delen worden gedomineerd door Pijpenstrootje

► FIGUUR 3

Impressie van de vegetatie op de Trappenberg met op de voorgrond een reptielenplaat (foto: Henny Martens).

► ▼ FIGUUR 4

De begroeiing op de Zeelberg is nog vrij open met veel opslag van berken en dennen (foto: Henny Martens).

en verspreid staande Zomereiken, Grove dennen en Ruwe berken [figuur 5]. Door een intensieve begrazing met schapen is er in de hoger gelegen vegetatie nauwelijks gevarieerde structuur. De verstoring door de grazers wordt onderstreept door de aanwezigheid van veel Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*).

ONDERZOEK MET REPTIELENPLATEN

Dat reptielenplaten bij het onderzoek naar met name Gladde slang, Hazelworm (*Anguis fragilis*) en Adder (*Vipera berus*) onontbeerlijk zijn is inmiddels in het recente verleden genoegzaam bewezen (READING, 1997; MUTZ & GLANDT, 2004; HACHTEL *et al.*, 2009; LENDERS, 2011; LENDERS & LEERSCHOOL, 2012). Doordat Gladde slangen bij voorkeur contact maken met een dicht en warm substraat kruipen de dieren graag weg onder allerlei objecten, zowel natuurlijke (takkenhopen, boomstammen) als kunstmatige (stalen of houten platen, vloertegels). Met die wetenschap zijn ze met behulp van uitgelegde platen gemakkelijker in het vrije veld te vinden en is er op populatieniveau eenvoudiger onderzoek naar Gladde slangen te doen (DALESSI *et al.*, 2021; STRUIJK *et al.*, 2023; SZULC & OLEKSA, 2025; VERHAEGH & LENDERS, 2025).

Uitzetten en controleren van platenraaien

Op de Hamert zijn in de zomer van 2021 op drie stuifduinen stalen reptielenplaten neergelegd. Op de Trappenberg zijn zes raaien (A t/m F) van vijf platen uitgezet, op de Zeelberg gebeurde dat op dezelfde wijze met raai G t/m L. Op de Dikkenberg werden acht raaien (M t/m T) van vijf platen uitgelegd en een raai U die zeven platen bevatte. De onderlinge afstand tussen de platen in de verschillende raaien bedroeg ongeveer tien meter, maar was vooral afhankelijk van de meest geschikt lijkende habitat. Iedere plaat [figuur 3 & 6] kreeg een uniek nummer bestaande uit de raailletter en een volgnummer. In totaal werden 107 platen bij dit onderzoek ingezet. Onder iedere plaat werd een laagje hooi aangebracht waarin de

slangen zich konden 'nestelen'. Het hooi werd ieder voorjaar ververst en tussentijds aangevuld als er voor de slangen onder de plaat geen 'wegkruipsubstraat' meer aanwezig was. Op 19 augustus 2021 werd de eerste controleronde uitgevoerd. In datzelfde jaar werden de platen nog achtmaal gecontroleerd. De laatste controle in dat jaar vond plaats op 18 oktober.

FIGUUR 5

De vegetatie op de Dikkenberg wordt gekenmerkt door een sterke vergrassing en verspreid staande eiken en dennen (foto: Henny Martens).

FIGUUR 6
Een reptielenplaat op de Zeelberg gelegen tegen een halfvergane takkenstapel. De omgeving van de plaat is verder weinig geschikt voor de Gladde slang (*Coronella austriaca*) (foto: Henny Martens).

In 2022 werden de platen 22 keer bezocht tussen 14 februari en 18 oktober. In 2023 werden 17 controles uitgevoerd tussen 22 februari en 4 oktober, in het jaar 2024 eveneens 17 controles, toen tussen 5 februari en 18 oktober. De veldbezoeken vonden gespreid plaats met wisselende tussenpozen van circa één tot drie weken. Begin 2023 werden sommige platen iets verlegd omdat er te weinig dekking voor de slangen rondom de plaat aanwezig was. Bij elke controle werd de plaat opgetild en het hooi onderzocht op de aanwezigheid van reptielen en amfibieën. Van de aangetroffen Gladde slangen werd een foto gemaakt van de bovenzijde van de kop en/of het eerste deel van het lichaam. In veel gevallen werden ook de lichaamslengte en de staartlengte opgemeten. Dit gebeurde niet bij alle dieren omdat aanvankelijk was afgesproken de dieren niet te vangen en alleen, indien mogelijk, een foto van de slang te maken.

FIGUUR 7
Een voor de Hamert bijzonder gekleurd mannetje Gladde slang (*Coronella austriaca*) dat vier jaar op rij werd waargenomen in raai D (foto: John Boogaarts).

Jaar	Nummer	Geslacht	2021	
			Vangsten	Plaat
	GS001	♀	2	N5 (2x)
	GS005	♂	2	D1 (2x)
	GS006	♂	1	D1 (1x)
	GS010	♀		
	GS012	♀		
	GS014	♂		
	GS019	♂		
	GS007	♂ (subadult)		
	SG018	♂		
	GS023	♂ (subadult)		
	GS025	♂ (subadult)		
	GS026	♂ (subadult)		
	GS027	♂		
	GS028	♂		
	GS031	♂		
	GS034	♀		
	GS036	♂		

Identificatie

De foto's, de opgenomen lichaamsmaten en andere specifieke kenmerken maken het mogelijk de verschillende Gladde slangen van elkaar te onderscheiden (LENDERS, 2012; VERHAEGH & LENDERS, 2014; VAN RIJSEWIJK *et al.*, 2019, DALESSI & FEIJEN, 2025). Sinds kort zijn de data ook in te voeren in het Slangenportaal, een webapplicatie voor het invoeren en verwerken van gegevens voor populatieonderzoek aan slangen, dat is opgezet onder auspiciën van RAVON. In dit onderzoek is daarvan geen gebruik gemaakt omdat de verwachting was dat het aantal verschillende individuen beperkt zou zijn. Dit betekent dat alle foto's van Gladde slangen handmatig zijn gecontroleerd en geïdentificeerd. Iedere waarneming kreeg een unieke foto-aanduiding bestaande uit jaartal-maand-dag-plaatnummer, bijvoorbeeld 2021-09-02-N5. Hiermee werden direct ook de waarnemingsdatum en de vindplaats vastgelegd. Bij de bepaling van terugvangsten kon zo eenvoudig worden vastgesteld waar de slang zich eerder had opgehouden.

DE GLADDE SLANG IN BEELD

Op populatieniveau

De Gladde slang is met 121 waarnemingen sterk vertegenwoordigd in het platenonderzoek. Het is na de Hazelworm de meest waargenomen reptielensoort. Aan de hand van de foto's zijn in totaal 37 verschillende individuen geïdentificeerd. Van 21 dieren werd met zekerheid het geslacht vastgesteld omdat ze goed bekeken en opgemeten konden worden. Het betroffen 17 mannetjes en vier vrouwtjes (sexratio = 4,25). Vier mannetjes werden bij de eerste vangst op grond van hun lengte gekwalificeerd als subadult. Van de 37 verschillende individuen werden 17 dieren één of meerdere keren teruggevangen.

2022		2023		2024		2025		Totaal aantal	Locatie
Vangsten	Plaat	Vangsten	Plaat	Vangsten	Plaat	Vangsten	Plaat	vangsten	
1	N2 (1x)	1	N5 (1x)	1	M5 (1x)	1	N2 (1x)	6	D
		4	D1 (3x); E2 (1x)	5	D1 (5x)			11	T
4	D1 (4x)	5	D1 (1x); D5 (2x); E3 (2x)					10	T
7	D1 (1x); D2 (6x)	3	D1 (3x)					10	T
3	K2 (3x)	8	K2 (8x)	2	K2 (2x)	3	K2 (3x)	16	Z
2	M5 (1x); N5 (1x)	2	N2 (2x)	2	N1 (1x); N2 (1x)			6	D
1	D2 (1x)	1	D5 (1x)	1	D2 (1x)	1	D2 (1x)	4	T
		2	D5 (2x)					2	T
		2	J5 (2x)					2	Z
		1	N3 (1x)	4	N1 (4x)			5	D
		2	L4 (2x)					2	Z
		1	L5 (1x)			2	G1 (1x); L4 (1x)	3	Z
		1	D4 (1x)	3	D3 (2x); D4 (1x)			4	T
				3	B5 (3x)			3	T
				2	G3 (2)			2	Z
				2	D2 (2x)			2	T
				1	N5 (1x)	1	M3 (1x)	2	D

De vangsten zijn opgenomen in tabel 1. Bij een tussentijdse evaluatie in het begin van 2025 werd besloten het onderzoek te continueren. De resultaten uit de eerste helft van dat jaar zijn in tabel 1 meegenomen omdat meerdere dieren uit de periode 2021-2024 ook in 2025 weer gefotografeerd zijn. Zo is meer informatie beschikbaar over het gedrag van de slangen.

De verdeling van de slangen over de drie onderzoekslocaties is weergegeven in tabel 2. Uit de terugvangsten (n = 73) bij dit onderzoek blijkt dat er geen uitwisseling van dieren kon worden aangetoond tussen de Trappenberg, de Zeelberg en de Dikkenberg. Uit tabel 2 blijkt tevens dat de vangkans per plaat op de Trappenberg het hoogst is (47%), op de voet gevolgd door de Dikkenberg (38%) en behoorlijk laag is op de Zeelberg (17%). De kans op een terugvangst onder een plaat is het hoogst op de Trappenberg (127%), gevolgd door de Zeelberg (67%) en de Dikkenberg (32%).

Vrouwelijke dieren werden relatief vaker onder de platen teruggevangen dan mannelijke dieren. In de periode 2021-2024 was dit voor vrouwtjes gemiddeld 7,5 keer, voor mannetjes gemiddeld 3,3 keer. De vastgestelde verplaatsing van verreweg de meeste slangen is minimaal. Veel dieren worden vaak teruggevangen onder dezelfde plaat [tabel 1] of in dezelfde raai. Het verschil tussen de geslachten suggereert een grotere locatiegebondenheid bij de vrouwtjes.

Hoewel niet wordt voldaan aan alle criteria kan met de nodige voorzichtigheid op grond van de vangsten in de periode 2021-2025 een populatieschatting worden gedaan volgens de methode van SCHNABEL (1938). Hierbij wordt gebruik gemaakt van het aantal in een bepaald jaar teruggevangen dieren en het aantal slangen dat op dat moment in de populatie te herkennen is ten opzichte van het aantal nieuwe

individuen dat in het betreffende jaar is gevonden. Deze berekening komt voor de drie locaties op de Hamert uit op een totaal van ongeveer 300 dieren. Omdat het aantal nieuwvangsten niet echt terugloopt en het aantal terugvangsten nog relatief laag blijft zal het werkelijke aantal waarschijnlijk hoger liggen.

Op individueel niveau

Zonder daaraan vergaande conclusies te verbinden is het toch interessant om enkele individuele dieren anekdotisch te bespreken.

GS001

Dit vrouwtje werd in vijf onderzoeksjaren (meestal eenmalig) waargenomen in de M- en N-raai. De vroegste waarneming dateert van 23 april, de laatste van 5 oktober. Het lijkt erop dat het dier al die jaren tijdens het activiteitsseizoen in hetzelfde gebied is gebleven.

GS005

Het betreft een mannetje dat in 2021 voor het eerst onder plaat D1 werd gezien. Het werd daarna zowel in 2023 als 2024 van lente tot herfst onder dezelfde plaat aangetroffen. De laatste jaarwaarnemingen dateren uit oktober. Slechts eenmaal, op 19 juli 2023, werd het dier onder een andere plaat (E2) gevonden.

GS006

Dit dier (een mannetje) werd op 18 oktober 2021 voor het eerst gevangen onder plaat D1. In het volgende jaar verbleef het gedurende de zomer en

TABEL 1

Overzicht van vangsten van Gladde slangen (*Coronella austriaca*) die meermaals waargenomen zijn met vermelding van hun locatie. T = Trappenberg, Z = Zeelberg, D = Dikkenberg). Van de dieren in de grijze kolommen zijn in het betreffende jaar geen waarnemingen bekend.

TABEL 2

Verdeling van de vangsten van Gladde slang (*Coronella austriaca*) over de drie onderzoekslocaties in de periode 2021-2024.

Locatie	Aantal vastgestelde verschillende slangen	Aantal reptielenplaten	Vangkans per plaat	Totaal aantal terugvangsten	Kans op een terugvangst op de betreffende locatie
Trappenberg	14	30	47%	38	127%
Zeelberg	5	30	17%	20	67%
Dikkenberg	18	47	38%	15	32%
Totaal	37	107		73	

door en had toen een lichaamslengte van 46 cm. Alle waarnemingen uit 2024 komen van onder plaat N1, met als laatste seizoensregistratie 23 september.

GS026

Dit betreft eveneens een subadult mannetje. Het dier had in 2022 een lichaamslengte van 27 cm. Het werd in 2025 tweemaal teruggevonden en had toen een lichaamslengte van 50 cm. De drie waarnemingen komen van de platen L5, I4 en G1. In tegenstelling tot de andere waarnemingen betreft het in dit geval een erg treklustig dier [figuur 8].

FIGUUR 8

Trekbewegingen van een subadult mannetje Gladde slang (*Coronella austriaca*) dat in 2023 en 2025 werd waargenomen op de Zeelberg.

herfst onder dezelfde plaat. In 2023 had het zich iets verplaatst naar de platen D5 en E3, om op 4 oktober terug te keren naar plaat D1.

GS010

Dit vrouwelijke dier werd gedurende de opeenvolgende jaren 2022 en 2023 vooral gedurende de zomerperiode meermaals aangetroffen onder de platen D1 en D2. De laatste seizoenswaarneming dateert van 5 oktober onder plaat D2.

GS012

Dit vrouwtje werd in totaal 16 keer gevangen in de jaren 2022-2025. Het is daarmee de vaakst (terug-)gevangen Gladde slang. Opmerkelijk is dat dit altijd betrekking had op plaat K2. De meeste waarnemingen zijn gedaan in de zomerperiode. Op 2 augustus 2023 en 16 juni 2025 [figuur 1] was ze duidelijk zwanger. De vroegste waarneming dateert van half april, de laatste van half augustus.

GS014

Een mannetje dat van 2022 tot en met 2024 ieder jaar tweemaal werd waargenomen onder de platen in de N-raai. Merendeels werd het dier tijdens de zomerperiode gevonden onder plaat N2. De laatste seizoenswaarneming dateert van 20 september 2022 onder de iets verder weg gelegen plaat M5.

GS019

Het bijzondere van dit typisch gekleurde mannetje [figuur 7] is dat het vier jaar (2022-2025) op rij jaarlijks één keer is waargenomen in raai D. Het dier zat daarbij telkens onder plaat D2. De laatste waarneming in het activiteitsseizoen dateert van 3 oktober 2023 onder plaat D5.

GS023

Dit subadulte mannetje werd het eerst waargenomen op 2 augustus 2023 onder plaat N3 en had toen een lichaamslengte van 32 cm. Het jaar daarop maakte het dier een opmerkelijke groei

VERKLARINGEN

Geschied slangenhabitat

Op grond van het aantal waarnemingen per plaat [tabel 2] zou men de conclusie kunnen trekken dat de slangendichtheid op de Trappenberg (vangkans per plaat is 46,7%) het hoogst en derhalve de biotoop hier het meest geschikt is voor het dier. Bij de Dikkenberg is de vangkans iets kleiner (38,3%), bij de Zeelberg ronduit laag (16,7%). Wanneer de kans op een terugvangst per plaat wordt berekend is dat bij de Trappenberg ook het hoogst (127%), ongeveer de helft bij de Zeelberg (67%) en bij de Dikkenberg nogmaals de helft daarvan (32%). De terugvangsten van de dieren op de Dikkenberg komen uitsluitend voor rekening van de M- en de N-raai. Waarschijnlijk is de dichtere vegetatie in deze raaien gunstig voor de Gladde slang en functioneren de platen in de andere raaien beduidend minder door gebrek aan geschikte habitat.

Mannelijke dieren

Mannelijke Gladde slangen (81%) worden in verhouding vaker onder de reptielenplaten aangetroffen dan de vrouwelijke exemplaren (19%). De sexratio in dit onderzoek bedroeg 4,25 hetgeen aangeeft dat er ruim viermaal zoveel mannetjes als vrouwtjes onder de platen zijn gevonden. Voor een goede inventarisatie van mannelijke Gladde slangen lijkt het gebruik van reptielenplaten een vereiste. Dit komt overeen met bevindingen uit eerder onderzoek (READING, 2012; VERHAEGH & LENDERS, 2025). De mannetjes zijn behoorlijk treklustig en hebben een grote home-range die vooral in het teken staat van het zoeken naar voedsel. Toch keren de dieren in diverse jaren regelmatig terug in dezelfde platenraaien, zelfs onder dezelfde platen. Dit suggereert een goede terreinkennis. Omdat veel van de dieren op verschillende

TABEL 3
 Overzicht van het aantal waarnemingen van amfibieën en reptielen in de periode 2021-2024 en hun status in de Rode Lijst.

Nederlandse soortnaam	Wetenschappelijke soortnaam	Trappenberg	Zeelberg	Dikkenberg	Totaal	Status in de Rode Lijst
Amfibieën						
Alpenwatersalamander	<i>Mesotriton alpestris</i>	1	0	2	3	Niet bedreigd
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	0	0	3	3	Kwetsbaar
Vinpootsalamander	<i>Lissotriton helveticus</i>	0	0	1	1	Kwetsbaar
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	0	0	7	7	Niet bedreigd
Salamander onbepaald	<i>Lissotriton spec.</i>	0	2	8	10	
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>	3	0	19	22	Niet bedreigd
Rugstreeppad	<i>Epidalea calarnita</i>	6	1	8	15	Niet bedreigd
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>	2	1	3	6	Niet bedreigd
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	1	2	1	4	Niet bedreigd
Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>	0	0	1	1	Niet bedreigd
Bastaardkikker	<i>Rana klepton esculenta</i>	0	0	1	0	Niet bedreigd
Groene kikker onbepaald	<i>Rana esculenta synklepton</i>	0	0	1	1	
Reptielen						
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>	27	68	43	138	Niet bedreigd
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>	9	2	10	21	Niet bedreigd
Levenbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>	1	0	0	1	Gevoelig
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>	53	28	40	121	Kwetsbaar

locaties van eind september tot midden oktober nog worden waargenomen is het niet uitgesloten dat ze in de buurt van de platen overwinteren.

Vrouwelijke dieren

Onder de platen zijn slechts vier vrouwtjes gevangen, die elk meermaals konden worden geïdentificeerd. Het aantal terugvangsten per dier is bij vrouwtjes ruim tweemaal zo hoog als bij de mannetjes. De dieren werden in verschillende jaren van voorjaar tot herfst op nagenoeg dezelfde plekken gevonden, wat wijst op een geschikte zomerbiotoop. Meestal worden vrouwtjes op zicht geïnventariseerd omdat ze vaak meer open in het terrein liggen. Dieren die deelnemen aan de voortplanting besteden door gericht zongedrag veel tijd aan de ontwikkeling van de embryo's en steken geen energie in andere processen zoals verplaatsingen (DALESSI *et al.*, 2021; 2025; VERHAEGH & LENDERS, 2025). Het lijkt erop dat tenminste een paar vrouwtjes ook hun zwangerschap voltooiden in de buurt van de platen. Bij de vrouwtjes is eveneens geconstateerd dat ze nog laat in het seizoen (tot in oktober) onder de platen verblijven. Ook dit duidt op overwintering in de buurt van de laatste vangplekken.

Overwintering

Overwintering (van zowel mannetjes als vrouwtjes) lijkt plaats te vinden in de D-raai op de Trappenberg en in de M- en de N-raai op de Dikkenberg. Het is overigens opmerkelijk dat de hibernacula op de Trappenberg en omgeving al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw bekend zijn. Vooral in de Foesselheide [figuur 2] en bij het Pikmeeuwenwater konden diverse slangen met behulp van telemetrie direct na hun overwintering enkele maanden worden gevolgd (KERSTEN & MERTENS, 1982; DE BONT, 1982). De naam Foesselheide wordt in het huidige artikel als onderdeel van de Looierheide

voor het eerst geïntroduceerd. Het is het open gebied ten noordwesten van de Gertenkamp en ten zuidwesten van de Trappenberg dat aansluit op de westelijk daarvan gelegen Zeelberg. De naam is afgeleid van Foesel Jan de Vliet, een ondiep vennetje in de zuidelijke Looierheide dat de laatste decennia herhaaldelijk is vrijgesteld van opgaande begroeiing. 'Foesel' verwijst naar drank die op die plek mogelijk vanaf de Maas gesmokkeld werd richting Duitsland (schriftelijke mededeling Michael van Roosmalen).

WAARNEMINGEN VAN ANDERE SOORTEN

Hoewel het onderzoek helemaal gericht was op de Gladde slang werden onder de platen ook andere dieren aangetroffen. Dat betrof insecten als Veldkrekkel (*Gryllus campestris*) en Boskrekkel (*Nemobius sylvestris*), maar ook kleine zoogdierensoorten als Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*), Rosse woelmuis (*Myodes glareolus*) en bosspitsmuis (*Sorex spec.*). De meest gevonden soorten behoren echter tot de amfibieën en reptielen [tabel 3]. De platen worden door beide groepen gebruikt als zomerverblijfplaats. Dat bij de amfibieën de padden het sterkst vertegenwoordigd zijn zal niet verbazen omdat deze het beste aan het landleven zijn aangepast. Andere amfibieënsoorten worden vooral aangetroffen onder de platen bij de Dikkenberg waar het Heerenven waarschijnlijk als voortplantingslocatie fungeert. De meest bijzondere waarnemingen op deze locatie zijn die van de Kamsalamander (*Triturus cristatus*). Bij de reptielen springen, zoals verwacht bij platenonderzoek, de Gladde slang en de Hazelworm eruit met respectievelijk 121 en 138 waarnemingen. De Levenbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) is slechts eenmaal waargenomen ten opzichte van 21 waarnemingen van Zandhagedissen (*Lacerta agilis*). Dit past in het landelijke beeld waarin de eerste soort steeds verder afneemt en de tweede soort stabiliseert (HER-

FIGUUR 9
Het opwerpen van takkenhopen en het laten liggen van andere houtresten zoals nu ook al gebeurt op de Trappenberg werkt structuurversterkend voor de habitat van de Gladde slang (*Coronella austriaca*) (foto: Henny Martens).

DER *et al.*, 2024). Overigens zijn de waarnemingen van hagedissen meer op dan onder de platen gedaan.

STATUS VAN DE AANWEZIGE HERPETOFAUNA

Kamsalamander, Vinpootsalamander (*Lissotriton helveticus*) en Gladde slang zijn soorten die als ‘kwetsbaar’ worden vermeld in de nieuwe Rode Lijst voor reptielen en amfibieën; de Levendbarende hagedis is daarin als ‘gevoelig’ opgenomen [tabel 3] (CREEMERS *et al.*, 2024). De Kamsalamander is als habitatrichtlijnsoort aangewezen voor het Natura 2000-gebied Maasduinen en neemt daarmee een bijzondere positie in.

Voor de Gladde slang wordt de status in de Maasduinen heel recent nog omschreven als zorgwekkend (VAN HOOFF & HEIJKERS, 2024; LENDERS, 2025). De verspreiding van de soort in Nederland lijkt sinds de eeuwwisseling te zijn toegenomen, maar dit is mogelijk een waarnemingseffect samenhangend met frequentere en intensievere inventarisaties. Het meetnet van RAVON geeft qua getelde aantallen een afname van 25% aan (HERDER *et al.*, 2023; 2024). Dit lijkt meer indicatief voor de situatie waarin de soort zich thans bevindt. De Gladde slang is in Nederland wettelijk beschermd en valt onder de Wet Natuurbescherming.

Het verzamelen van meer kennis van het dier is ook op Europees niveau noodzakelijk om de soort goed te kunnen beschermen, bijvoorbeeld in het kader van klimaatverandering of verandering van landgebruik (SZULC & OLEKSA, 2025). De Gladde slang is in de Europese Unie opgenomen in de Conventie van Bern en de Europese habitatrichtlijn.

BIOTOOPBEHEER VOOR GLADDE SLANGEN

Met name het vele Limburgse en Brabantse onderzoek legde de basis voor een vrij actuele biografie

van de Gladde slang die helemaal is toegesneden op de Nederlandse situatie (VAN RIJSEWIJK *et al.*, 2019). Daarin is de kennis over de soort bij elkaar gebracht en ontsloten. In die publicatie wordt ook aandacht besteed aan het gewenste terreinbeheer om de Gladde slang voor de toekomst een geschikte habitat te bieden. In diverse andere publicaties worden eveneens algemene aanwijzingen gegeven voor een goed reptielenbeheer (STUMPEL, 2004; DE JONG *et al.*, 2006; VAN UCHELEN, 2006; BLANKE, 2019). In vrijwel alle gevallen wordt voor de Gladde slang de nadruk gelegd op een structuurrijke vegetatie met een goede zonne-expositie en voldoende

dicht begroeide schuilplekken. In Nationaal Park De Maasduinen wordt in het terreinbeheer van Het Limburgs Landschap, Staatsbosbeheer en Stichting De Marke eveneens ingezet op behoud en uitbreiding van structuurrijke heide (DE JONG *et al.*, 2006; VAN HOOFF *et al.*, 2014; COPPIS, 2021).

Toegesneden op de onderzochte deelgebieden worden de volgende adviezen gegeven om de habitat voor de Gladde slang verder te optimaliseren.

Trappenberg

Voor de Trappenberg lijken de omstandigheden in de huidige situatie op de hogere delen al nagenoeg ideaal. Hier bevinden zich zomer- en waarschijnlijk ook winterverblijven van de Gladde slang. De zuidhelling is evenwel nog erg kaal. De begroeiing op deze helling zou meer structuur in de kruidlaag moeten krijgen met een (vergraste) struikheivegetatie van verschillende ouderdom. Het herhaaldelijk opwerpen van takkenhopen [figuur 9] werkt daarbij structuurversterkend. Een brede strook langs het fietspad (de onverharde weg) zou uit de begrazing moeten worden genomen. Dezelfde maatregel kan worden overwogen richting het Pikmeeuwenwater. Daarmee zou een oude situatie kunnen worden hersteld waarbij Gladde slangen via de Trappenberg konden migreren vanaf het Pikmeeuwenwater tot aan de Foeselheide en vice versa (KERSTEN & MERTENS, 1982).

De verbindingszone boven op de Trappenberg richting de Foeselheide zou moeten worden verbreed, met name aan de zuidzijde van de berg. Nu is de noordhelling opener dan de zuidhelling, terwijl dat voor de keuze van goede zonplekken voor slangen op beide hellingen het geval zou moeten zijn. Uit onderzoek in het verleden is gebleken dat dagelijkse verplaatsingen over korte afstand vrijwel volledig in dienst staan van het handhaven van de ideale lichaamstemperatuur (STRIJBOSCH & VAN GELDER,

1993). De verbinding naar en over de Foeselheide zou tot aan de oever van het ven Foesel Jan de Vliet in een bredere strook kunnen worden doorgetrokken.

Zeelberg

De Zeelberg is pas vrij recent open gekapt. Hierbij is eveneens gekozen voor een verbinding met de Foeselheide. Plaatselijk heeft zich al een redelijk goede vegetatie voor de Gladde slang ontwikkeld [figuur 10], op andere plekken is de begroeiing echter nog marginaal [figuur 4 & 6]. De 'goede' plekken worden gekenmerkt door een struikheivegetatie van dezelfde jaarklasse en (nog) te weinig afwisseling met grassen als Pijpenstrootje en Bochtige smele. Dit maakt de habitat voor de Gladde slang nog te eenvormig. Toch hebben de dieren dit deelgebied van raai G tot en met raai L gekoloniseerd. Het zwaartepunt van de waarnemingen ligt in het oostelijke deel van de Zeelberg (raaien J, K en L). De meeste vangsten komen voor rekening van één vrouwelijk dier dat vier jaar op rij onder dezelfde plaat is aangetroffen [tabel 1] en daar blijkbaar een geschikte zomerhabitat had gevonden. Over het algemeen kan worden gesteld dat dit deelgebied zeker potenties heeft voor de Gladde slang, maar dat de vegetatie zich hier na de boskap nog verder moet ontwikkelen. Voor het beheer is het belangrijk dat ingrepen zoals het verwijderen van opslag en het pleksgewijs maaien van heide kleinschalig en liefst handmatig dienen te gebeuren. In de iets vochtiger stukken, vooral de omgeving van het ven Foesel Jan de Vliet, dient ook aandacht te zijn voor het behoud van een (dichte) grasachtige vegetatie. Hoewel goed aangepast aan hoge temperaturen en droogte verblijft ook de Gladde slang overdag graag in de hoogste bodemlagen (met muizenholen) en in de strooisellaag en laat ze zich bovengronds weinig zien (STRIJBOSCH & VAN GELDER, 1993).

Dikkenberg

Bij de Dikkenberg is er sprake van twee duidelijk gescheiden biotopen [figuur 11] die in stand worden gehouden door begrazing met schapen. De hogere delen waar de schapenbegrazing zich concentreert biedt geen geschikte habitat voor de Gladde slang. De beheermaatregel op deze plek is bedoeld om een vergaande vergrassing met Pijpenstrootje tegen te gaan en moet gezien worden als een vorm van overgangsbeheer om een meer gevarieerde heide te ontwikkelen. Door de zeer intensieve begrazing zijn de meeste pollen echter tot aan de grond afgevreten en biedt de vegetatie voor de slangen weinig schuilmogelijkheden [figuur 5 & 11]. Bij een op deze

wijze voortgezet beheer van intensieve begrazing is het onmogelijk om op de hogere delen van de Dikkenberg een slangenbiotoop te ontwikkelen. De lagere delen daarentegen (raai M en N) zijn daarvoor veel geschikter. Uit de verdeling van de waarnemingen blijkt inderdaad dat in deze twee raaien ruim acht keer zoveel dieren zijn gezien dan in de zeven raaien op het hoge westelijke deel. Waarschijnlijk vindt er in raai M en N ook al overwintering van de slangen plaats. De vegetatie bestaat hier uit Pijpenstrootje, Gewone dophei en Struikhei die, afgezien van de rechte lijnige scheiding van deze vegetaties als gevolg van plagwerkzaamheden in het verleden, een structuur aan de vegetatie geven die voor de Gladde slang blijkbaar voldoende is. In dat kader is het desalniettemin aan te bevelen om in deze percelen nogmaals kleinschalig te plaggen om meer variatie in de begroeiing te krijgen. Wat betreft mogelijke verbindingen is hier te kiezen voor de ontwikkeling van een noord-zuidverbinding richting het Westmeerven langs de benedenrand van de stuifduinen, door de oevers van het Heerenven te volgen. De inrichting zou dan moeten resulteren in een combinatie van droge en natte heide met een overgangsgradiënt. Er dient dan wel een oplossing gevonden te worden voor de snelle uitbreiding van *Watercrassula* (*Crassula helmsii*) in en op de oevers van het Heerenven [figuur 11]. Vanaf het Westmeerven is de aansluiting met de Foeselheide mogelijk door de huidige verbindingzone te optimaliseren en vooral aan het begin en het einde daarvan nog bos en andere houtige opslag weg te halen.

VOORTZETTING ONDERZOEK

Gladde slangen kunnen een aanzienlijke leeftijd bereiken. Bij een 31-jarige studie in Groot-Brittannië (READING, 2024) werd een gemiddelde leeftijd vastgesteld van 7,8 jaar voor vrouwelijke dieren en

FIGUUR 10
Plaatselijk heeft Struikhei (*Calluna vulgaris*) zich op de Zeelberg al redelijk tot goed ontwikkeld. Het ontbreken van een dichte en vochtige strooisel- en kruidlaag blijft voor de kolonisatie van de Gladde slang (*Coronella austriaca*) echter een probleem (foto: Henny Martens).

FIGUUR 11
Het meest oostelijke deel van de Dikkenberg waar de meeste slangen werden waargenomen. Op de achtergrond het Heerenven (foto: Henny Martens).

van 10,1 jaar voor mannelijke exemplaren. Het is dus mogelijk de slangen in de huidige populatie op de Hamert langere tijd te volgen. In dat verband is het ook belangrijk dat de ontwikkeling van subadulte exemplaren in beeld wordt gebracht omdat deze dieren vaak als eerste nieuwe gebieden koloniseren. Dit kan belangrijke informatie geven over de populatieopbouw (STRUIJK *et al.*, 2023). Ook het voedselaanbod is belangrijk. Volwassen slangen leven vooral van (nest)muizen; juveniele en subadulte dieren voeden zich hoofdzakelijk met reptielen. Vooral Hazelwormen kunnen een belang-

rijke voedselbron vormen voor de Gladde slang (READING, 2004a; b; LENDERS, 2014). Het hoge aanbod aan Hazelwormen [tabel 3] en muizen onder de platen vormt een goede basis voor de opbouw van een gezonde populatie. De eerste resultaten zijn, zij het anekdotisch, in deze studie al zichtbaar. Continuering van het onderzoek is derhalve zowel vanwege lokale populatiekennis als bijstelling van beheer wenselijk.

Voor de beheerder is het vooral van belang dat de vegetatie in de Hamert voldoet aan de eisen die de Gladde slang aan haar habitat stelt. Hierbij moeten verbindingzones worden ontwikkeld die in eerste instantie kunnen dienen als migratieroutes, maar op termijn

ook als permanent leefgebied. In 2025 is het onderzoek in de Hamert gecontinueerd en heeft het zich gericht op het volgen van de populaties in reeds gerealiseerde en nog te ontwikkelen verbindingstroken. Dit heeft al geresulteerd in diverse waarnemingen van Gladde slangen bij ander platenonderzoek in verbindingzones elders op de Looierheide (mondelijke mededeling Henk Heijligers). Meer onderzoek op landgoed de Hamert naar de habitatgeschiktheid voor de Gladde slang is gewenst.

DANKWOORD

Dank gaat uit naar Arjan Ova en Harry Bussink van Het Limburgs Landschap die het onderzoek hebben ondersteund en begeleid. Het Limburgs Landschap wordt tevens bedankt voor de verlening van de ontheffing om het gebied te mogen betreden. Dank ook voor de ondersteuning in het veld door diverse leden van IVN Maasduinen.

Deze studie maakt deel uit van het Meerjarenprogramma Onderzoek van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg in en rond de drie Limburgse Nationale Parken. Het doen van onderzoek door vrijwilligers wordt mede gesubsidieerd door de Provincie Limburg vanuit de subsidiëerordening SILG, paragraaf soortenbeleid.

Summary

SMOOTH SNAKE (*CORONELLA AUSTRIACA*) AT DE HAMERT Population study on three sand dunes 2021-2024

During the 2021-2024 period, a population study of the Smooth snake was conducted at the De Hamert estate, a forest and heathland reserve in the north of the Dutch province of Limburg. Reptile boards were placed on three former river dunes to monitor the presence of herpetofauna. The Smooth snake was the second most frequently observed species after the Slow worm (*Anguis fragilis*), with 121 sightings. Based on the colour pattern on the top of the head and the front part of the body, the presence of at least 37 different individuals was established. No exchange of snakes between the three sites was observed. However, it became clear that Smooth snakes are very site-loyal and can be found in exactly the same location in different years. This indicates that the habitat at their chosen locations is suitable for the animals. To further optimise these habitats, additional management recommendations, tailored to the discovery sites, have been formulated, aiming at the development of a more structured and denser heathland. This will also benefit other species identified during the surveys. It is proposed to continue the research and pay attention to developing and already completed connecting zones between the locations described so far.

provincie limburg

Nationaal Park
De Maasduinen

ivn natuur
educatie
Maasduinen

Het
Limburgs
Landschap

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP LIMBURG

Literatuur

- BLANKE, I., 2019. Pflege und Entwicklung von Reptilienhabitaten. Empfehlungen für Niedersachsen. Informationsdienst Naturschutz Niedersachsen, Hannover.
- BONT, R.G. DE, 1982. Het gedrag van de gladde slang vanaf de winter tot na de lentemigratie: een thermotelemetrische studie. Katholieke Universiteit Nijmegen, afdeling Dieroecologie, Nijmegen.
- BUGGENUM, H.J.M. VAN, R.P.G. GERAEDS & A.J.W. LENDERS (red.), 2009. Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- COPPIES, S., 2021. Beheer van het droge heideland-schap. Problemen, inventarisaties en aanbevelingen. Landgoed de Hamert. HAS Hogeschool, Venlo.
- CREEMERS, R., J. VAN DELFT & J. HELGER, 2024. De nieuwe Rode lijsten Amfibieën en Reptielen. Niet korter, wel enige lichtpuntjes. RAVON 95(4): 68-71.
- DALESSI, D., H. BOLLE, E. JONGEJANS, P. SØRENSEN & H. SIEPEL, 2021. Reproduction probabilities and size distributions of the smooth snake *Coronella austriaca* in the Netherlands and Norway. *Amphibia-Reptilia* 42(2): 167-178.
- DALESSI, D., H. SIEPEL & E. JONGEJANS, 2025. Baby snakes: maternal investment and neonate sexing in smooth snakes. *Herpetological Journal* 35(3): 216-225.
- DALESSI, D. & J. FEIJEN, 2025. De gladde slang in de Peel. *Literatura Serpentium* 45(2): 84-105.
- FELIX, R.P.W.H., J.J.F. VERHEES, G.A. DE GROOT & L.C.J. PAULSSEN, 2023. De Gladde slang (*Coronella austriaca*) in Zuid-Limburg en aangrenzende buitenlandse gebieden. Verspreiding, leefgebied en populatiegenetica. *Natuurhistorisch Maandblad* 112(2): 63-72.
- HACHTEL, M., P. SCHMIDT, U. BROCKSIEPER & C. RODER, 2009. Erfassung von Reptilien – eine Übersicht über den Einsatz künstlicher Verstecke (KV) und die Kombination mit anderen Methoden. *Zeitschrift für Feldherpetologie, Supplement* 15: 85-134.
- HAVERMANS, A. & H. DE JONG, 2025. Heuvels langs de Maas. Het gebied van de Maasduinen en omgeving. In: P. Blankers & A. Havermans (red.), Van Mookerheide tot Sint-Pietersberg. De fascinerende geologie van Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht: 63-77.
- HERDER, J., J. VAN DELFT & K. JOOSTEN (red.), 2023. RAVON Balans 2023. Hoe gaat het met de reptielen, amfibieën en vissen in Nederland? RAVON, Nijmegen.
- HERDER, J., J. VAN DELFT & K. JOOSTEN (red.), 2024. RAVON Balans 2024. Hoe gaat het met de reptielen, amfibieën en vissen in Nederland? RAVON, Nijmegen.
- HOOF, P. VAN, D. VISSER & R. KREKELS, 2014. Bergerheide. Inventarisatie insecten, broedvogels, reptielen, vissen en vegetatie in 2012 & 2013. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- HOOF, P. VAN & D. HEIJKERS, 2024. Reptielen op de Bergerheide. Inventarisatie 2022 en 2023. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- JONG, V. DE, M. DORENBOSCH & R. KREKELS, 2006. Zandhagedis en Gladde slang in Limburg. Actieplan 2006-2010. Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- KERSTEN, H.L.M. & L.A.J.M. MERTENS, 1982. De gladde slang oecologisch bezien m.b.v. telemetrie. Katholieke Universiteit Nijmegen, afdeling Dieroecologie, Nijmegen.
- LENDERS, A.J.W., 1992. Gladde slang - *Coronella austriaca* (Laurenti, 1768). In: J.E.M. van der Coelen (red.), Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg / Stichting RAVON, Maastricht / Nijmegen: 244-255.
- LENDERS, A.J.W., 2011. Habitatgebruik door reptielen in Nationaal Park De Meinweg. Een vergelijkend onderzoek met behulp van kunstmatige schuilplekken. *Natuurhistorisch Maandblad* 100(1): 10-17.
- LENDERS, A.J.W., 2012. Individuele herkenning bij de gladde slang. De ontwikkeling van een digitale zoekformule. RAVON 14(3): 57-61.
- LENDERS, A.J.W., 2014. Het belang van uit productie genomen akkers voor reptielen. Resultaten van een vierjarige veldstudie op verlaten landbouwgronden in Nationaal Park De Meinweg. *Natuurhistorisch Maandblad* 103(12): 318-330.
- LENDERS, T. (A.J.W.), 2025. De Gladde slang, status zorgwekkend. In: R.W. Akkermans, J.E. Kikkert, O.P.J.H. Op den Kamp, L.F.P.M. Reutelingsperger & E.E.L.M. Staal (red.), De Maasduinen. Natuurlijk Noord-Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht: 200-201.
- LENDERS, A.J.W. & P.L.G. KEIJERS, 2009. Gladde slang - *Coronella austriaca*. In: H.J.M. van Buggenum, R.P.G. Geraeds & A.J.W. Lenders (red.), Herpetofauna van Limburg. Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in de periode 1980-2008. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht: 318-331.
- LENDERS, A.J.W. & T. LEERSCHOOL, 2012. Kunstmatige schuilplekken voor reptielen. Een vergelijking in het gebruik van verschillend plaatmateriaal. *Natuurhistorisch Maandblad* 101(10): 213-218.
- LENDERS, A.J.W. & B. KRUYNTJENS, 2013. De Gladde slang terug op het Nederlandse deel van de Sint-Pietersberg. *Natuurhistorisch Maandblad* 102(11): 325-329.
- LINDEN, B. VAN DER, 2025. Landgoed de Hamert. Maasduinenlandschap met unieke vergezichten. In: R.W. Akkermans, J.E. Kikkert, O.P.J.H. Op den Kamp, L.F.P.M. Reutelingsperger & E.E.L.M. Staal (red.), De Maasduinen. Natuurlijk Noord-Limburg. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht: 214-235.
- MUTZ, T. & D. GLANDT, 2004. Künstliche Versteckplätze als Hilfsmittel der Freilandforschung an Reptilien unter besonderer Berücksichtigung von Kreuzotter (*Vipera berus*) und Schlingnatter (*Coronella austriaca*). *Mertensiella* 15: 186-196.
- READING, C.J., 1997. A proposed standard method for surveying reptiles on dry lowland heath. *Journal of Applied Ecology* 34(4): 1057-1069.
- READING, C.J., 2004a. Age, growth and sex determination in a population of smooth snakes, *Coronella austriaca* in southern England. *Amphibia-Reptilia* 25(2): 137-150.
- READING, C.J., 2004b. The influence of body condition and prey availability on female breeding success in the smooth snake (*Coronella austriaca* Laurenti). *Journal of Zoology* 264(1): 61-67.
- READING, C.J., 2012. Ranging behaviour and home range size of smooth snakes inhabiting lowland heath in southern England. *Herpetological Journal* 22(4): 241-247.
- READING, C.J., 2024. Differential longevity in free-living smooth snakes *Coronella austriaca*. *The Herpetological Journal* 34(4): 266-271.
- RIJSEWIJK, A. VAN, J. VAN AALST & J. VAN DELFT, 2019. De gladde slang. Ervaringen met een mysterieus reptiel. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- SCHNABEL, Z.E., 1938. The estimation of total fish population of a lake. *The American Mathematical Monthly* 45(6): 348-352.
- STRIJBOSCH, H. & J. VAN GELDER, 1993. Ökologie und Biologie der Schlingnatter, *Coronella austriaca* Laurenti, 1768 in den Niederlanden. *Mertensiella* 3: 39-58.
- STRIJJK, R.P.J.H., D.C. BROEK, R. PLOEG, T.B.J. MUIJS, E.A. TIEMERSMA & J.J.C.W. VAN DELFT, 2023. Early sexual maturity in the Smooth Snake (*Coronella austriaca*) at Wolfhezerheide, the Netherlands. *Herpetology Notes* 16: 523-526.
- STUMPEL, A.H.P., 2004. Reptiles and amphibians as targets for nature management. Wageningen Universiteit, Wageningen.
- SZULC, B. & A. OLEKSA, 2025. Population size, home range and habitat of the Smooth snake *Coronella austriaca* in north-central Poland: implications for conservation. *European Journal of Wildlife Research* 71(63): 1-17.
- UCHELEN, E. VAN, 2006. Praktisch natuurbeheer: amfibieën en reptielen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- VERHAEGH, S.C.M. & A.J.W. LENDERS, 2014. Individuele herkenning gladde slang. Aanvulling digitale zoekformule. RAVON 16(2): 24-28.
- VERHAEGH, S. & A.J.W. LENDERS, 2025. De actuele status van de Gladde slang (*Coronella austriaca*) in het Meinweggebied. De eerste bevindingen van tien jaar gericht populatieonderzoek. *Natuurhistorisch Maandblad* 114(12): 299-307.

Oproep

Wolfsmelkgraafwants (*Cydnus atterrimus*) stapt over naar tuinen

De Wolfsmelkgraafwants [figuur 1] is in 1951 als nieuwe soort voor Nederland ontdekt in het Midden-Limburgse Rijk (GRAVESTEIN, 1952). Na een tweede vondst in 1991 bij Cottessen bleef het dertig jaar stil (AUKEMA & HERMES, 2020), maar sinds 2021 duikt de soort weer op. Opvallend is de verschuiving in het leefgebied. Voorheen werd de Wolfsmelkgraafwants alleen in natuurlijke biotopen gezien, zoals in Eys (2021), langs de Maas bij Nattenhoven (2023) en op de Sint-Pietersberg (2023) (WAARNEMING.NL, 2026). Tegenwoordig wordt de soort echter steeds vaker in tuinen aangetroffen. Er zijn waarnemingen uit tuinen onder andere in Heerlen (2024, 2025), Venlo (2025) en Posterholt (2025) [figuur 2].

In de natuur leeft de Wolfsmelkgraafwants van Cipreswolfsmelk (*Euphorbia cyparissias*) en Heksenmelk (*Euphorbia esula*) (AUKEMA & HEIJERMAN, 2026), maar in tuinen lijkt de uit Zuid-Europa afkomstige Vroege wolfsmelk (*Euphorbia characias*) favoriet te zijn [figuur 3]. Ook in het Middellandse Zeegebied wordt deze wolfsmelksoort als waardplant gemeld (LUPOLI & DUSOULIER, 2015). De exemplaren in Heerlen zijn alle gevonden nabij Vroege wolfsmelk. In de tuin in Venlo groeit Tuinwolfsmelk (*Euphorbia peplus*), en van de tuin in Posterholt is de waardplant niet achterhaald. Het lijkt erop dat de Wolfsmelkgraafwants zich aanpast aan de stedelijke omgeving en daar gebruik maakt van gekweekte wolfsmelksoorten als waardplant. Om de aanwezigheid van de Wolfsmelkgraafwants in tuinen en parken in kaart te brengen en te achterhalen welke soort wolfsmelk daar als waardplant wordt gebruikt, vragen de auteurs om uw medewerking. Zoek op de grond onder wolfsmelkplanten naar een zwarte wants van ongeveer 1 cm groot. Gevonden? Maak dan een foto en plaats deze op waarneming.nl, bij voorkeur met de naam van de soort wolfsmelk erbij. Lukt het melden via de site niet, dan kunt u de foto en de locatie rechtstreeks naar de auteurs mailen. Ook als de wolfsmelk-

FIGUUR 1
De Wolfsmelkgraafwants (*Cydnus atterrimus*) is een circa 1 cm grote zwarte graafwants, gemakkelijk te herkennen aan de vorm van het membraan, het lichtbruine vliezige uiteinde van het achterlijf (foto: Lucien Calle).

soort onbekend is kunt u dit doen. Let op: het sap van wolfsmelk is giftig, maar de wants zelf is volkomen ongevaarlijk (bijt, steekt of stinkt niet). U kunt de wants gerust in de hand nemen voor een scherpe foto.

Reinier W. Akkermans, *Wilhelminalaan 47, 6042 EL Roermond*, e-mail: reinier.akkermans@home.nl
Willem G. Vergoossen, *Hattem 89, 6041 SG Roermond*, e-mail: wvergoossen@home.nl

Literatuur

- AUKEMA, B. & D.J. HERMES, 2020. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel V: Pentatomomorpha II (Coreoidea en Pentatomoidea). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- AUKEMA, B. & T. HEIJERMAN, 2026. Veldgids wantsen. Pentatomomorpha. KNNV-Uitgeverij, Zeist.
- GRAVESTEIN, W. H., 1952. Negen nieuwe wantsen voor de Nederlandse fauna (Hemiptera Heteroptera). Tijdschrift voor Entomologie 95: cxiv-cxviii.
- LUPOLI, R. & F. DUSOULIER, 2015. Les Punaises Pentatomoidea de France. Éditions Ancrosoma, Fontenay-sous-Bois.
- WAARNEMING.NL, 2026. Wolfsmelkgraafwants *Cydnus atterrimus* (Forster, 1771), Geraadpleegd 1 mei 2026. <https://nhgl.waarneming.nl/species/25362/>.

FIGUUR 2
Verspreidingskaart van het voorkomen van de Wolfsmelkgraafwants (*Cydnus atterrimus*) in Limburg. Bruine uurhokken: vondsten in natuurlijk habitat, blauwe uurhokken: vondsten in tuinen (kaart: Harry van Buggenum).

FIGUUR 3
Vroege wolfsmelk (*Euphorbia characias*) is een forse, tot 1,30 m hoge wolfsmelk met blauwgroen blad en grote geelgroene bloeiwijzen (foto: Reinier Akkermans).

Zaterdag 5 september 2026

EUREGIONALE BOTANISCHE BIJENKOMST

Broekbossen

Op zaterdag 5 september 2026 organiseert de Plantenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, samen met de Plantenwerkgroepen van Likona de 14^e Euregionale Botanische Bijeenkomst (EBB).

Dit jaar hebben we ervoor gekozen om aandacht te schenken aan de natte bossen in beekdalen. Broekbossen zijn door het droogleggen en ontginnen van beekdalen behoorlijk achteruit gegaan. In het dal van de Swalm, zowel aan Nederlandse als aan Duitse zijde, zijn ze nog grootschalig aanwezig. Ook in het Roerdal nabij Sint-Odiliënberg ligt bij landgoed Hoosden een prachtig broekbos. In het Grenspark Maas-Swalm-Nette bevinden zich veel broekbossen in de dalen van de Nette en de Niers. In Vlaams Limburg zijn broekbossen aanwezig in de dalen van de Zwarte Beek, de Dommel en de Aabeek en in het Grootbroek. Omdat broekbossen niet algemeen voorkomen en bovendien lastig toegankelijk zijn, zijn ze bij veel botanisten minder goed bekend. Daar willen we met deze bijeenkomst verandering in brengen. Sprekers uit Nederland, Vlaanderen en Duitsland zullen ingaan op de broekbossen in deze drie regio's met hun bijzondere landschap, hun eigen vegetatie en de aldaar groeiende plantensoorten. Doel van deze bijeenkomst is niet alleen om meer kennis te verkrijgen over de natuur aan weerszijden van de grens, maar ook om de contacten tussen botanisten uit de Euregio te verstevigen. We proberen de lezingen die in een andere taal plaatsvinden te vertalen. Na de gezamenlijke lunch zijn er in de middag excursies naar de broekbossen in het Swalmdal en het Roerdal.

Programma

Dagvoorzitter: Johan den Boer

9.30 uur Inloop met koffie

10.00 uur Opening

10.05 uur Lezingen

- *Broekbossen in Limburg* – Hans de Mars (Royal Haskoning)
- *Broekbossen in het Roerdal* – Jan Hermans (Plantenstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap)

11.15 uur Pauze met koffie en vlaai

11.45 uur Vervolg lezingen

- *Erlen- und Birkenbruchwälder an Schwalm und Nette* – Dipl. Biol. Norbert Neikes (Biologische Station Krickenbecker Seen)
- *Herstel van de botanische rijkdom in de broekbossen langs de Dommel en Bolisserbeek* – Gunter Eerdeken (Natuurpunt)

12.45-14.00 uur Lunchpauze

14.00 uur Vertrek excursies

Er is keuze uit een floristische, vegetatiekundige en beheerexcursie en een landschappelijke wandeling langs verschillende broekbossen.

17.00 uur Afsluiting

Locatie

Gemeenschapshuis de Robijn, Molenweg 3, 6071 VX Swalmen.

Deelname

Deelname aan deze interessante dag is mogelijk tegen een bijdrage van € 5,00 per persoon, inclusief koffie en vlaai. Mocht u ook een broodjeslunch willen, dan betaalt u in totaal € 10,00. Graag bij aanmelding aangeven of u hier gebruik van wilt maken en of u gaat voor een vegetarische of normale lunch.

U kunt het gewenste bedrag overmaken op rekeningnummer NL54INGB0001036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg onder vermelding van uw naam en bijdrage EBB 2026.

We verzoeken u zich voor 1 september aan te melden via: <https://nhgl.nl/ebb>.

Voor meer informatie kunt u terecht bij het kantoor van het Natuurhistorisch Genootschap, kantoor@nhgl.nl.

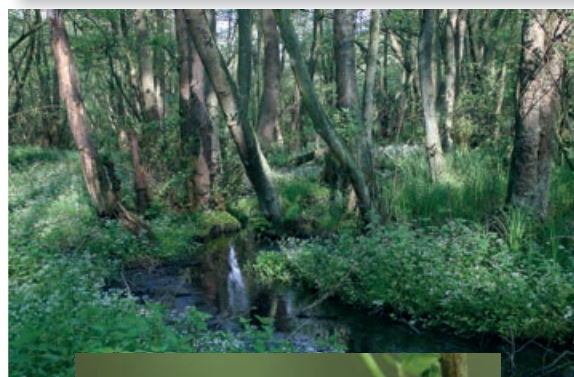
GEWONE DOTTERBLOEM
(CALTHA PALUSTRIS) EN BOSBIES
(SCIRPUS SYLVATICUS)

ELZENZEGGE (CAREX ELONGATA) (LINKS) EN STIJVE ZEGGE
(CAREX ELATA) (RECHTS)

ELZENBROEKBOS LANGS DE NIERS

ELZENBROEKBOS MET BITTERE VELDERS
(CARDAMINE AMARA)

BLOEIWIJZE VAN DE ZWARTE BES
(RUBUS NIGRUM)
(FOTO'S OLAF OP DEN KAMP)

PROVINCIAAL
NATUUR-
CENTRUM
LIKONA

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP LIMBURG

Onder de Aandacht

Notulen Algemene Ledenvergadering 9 april 2026

Op donderdag 9 april 2026 werd een extra Algemene Ledenvergadering georganiseerd tijdens de bijeenkomst van Kring Roermond van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg in de Groene Transformator in Roermond. Er waren 20 leden aanwezig.

Opening en mededelingen

Om 19.15 uur opende de voorzitter, Math de Ponti, de Algemene Ledenvergadering. Daarbij gaf hij aan dat het bestuur bezig is met de vernieuwing van de website en de ICT.

Notulen

De notulen van de Algemene Ledenvergadering van 31 januari

Binnenwerk Buitenwerk

Op de internetpagina www.nhgl.nl is de meest actuele agenda te raadplegen.

N.B. de excursies en lezingen zijn open voor iedereen, ongeacht of u wel of geen lid van een kring of studiegroep bent.

Maandag 1 juni leidt Leo Hupperichs voor de **Kring Heerlen** en de **Plantenstudiegroep** een excursie rondom landgoed Cartils. Opgave via kantoor@nhgl.nl. Aanvang: 18.30 uur vanaf Kasteelhoeve Cartils, Kappel 14 te Wijlre.

Woensdag 3 juni leidt Gerard Majoor voor de **Kring Maastricht** een avondexcursie over de Cannerberg. Aanvang: 19.00 uur. Opgave via maastricht@nhgl.nl.

Donderdag 4 juni is er een practicumavond van de **Paddenstoelenstudiegroep** onder leiding van Math Driessen (aanmelden via marc.houben@home.nl). Aanvang: 19.00 uur in Natuur Educatie Centrum de Boschhook, Steinerbos 2a te Stein.

Vrijdag 12 juni inventariseert de **Wantsenstudiegroep** de Sint-Pietersberg. Aanvang: 10.00 uur. Het vertrekpunt wordt bij opgave via wantsen@nhgl.nl bekend gemaakt.

Vrijdag 12 juni organiseren **Kring Maastricht** en het **Natuurhistorisch Museum** een lezing. Professor J. Billen zal een lezing geven over Microscopie van sociale insecten in de 19e eeuw: de originele historische preparaten van Charles Janet en Erich Wasmann. Aanvang: 14.00 uur in het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 6 te Maastricht.

Zaterdag 13 juni inventariseert de **Paddenstoelenstudiegroep** de Anstelvallei te Kerkrade. Verplichte opgave bij Marc Houben via tel. 06-15063086. Vertrek: 10.00 uur vanaf de parkeerplaats van Kasteel Erenstein aan de Brughofweg te Kerkrade.

Zaterdag 13 juni gaat de **Molluskenstudiegroep** in de Sneppen op zoek

naar de Vijverpluimdrager. Vertrek: 10.30 uur vanaf Kefee Meneerkens, Mijnheerkens 1 te Roermond. Verplichte opgave via biostekel@gmail.com.

Samenstelling bestuur

Hay Hutjens, door het bestuur voorgedragen als nieuwe penningmeester, werd met algemene instemming gekozen. Vervolgens bedankte Math de Ponti Frank Assendelft voor zijn inzet als waarnemend penningmeester.

Sluiting

Om 19.30 uur sloot de voorzitter de vergadering.

Namens het bestuur, Math de Ponti, voorzitter.

Woensdag 17 juni is er een bijeenkomst van de **Vlinderstudiegroep**. Aanvang: 20.00 uur in het Natuurhistorisch Museum, de Bosquetplein 6 te Maastricht.

Donderdag 18 juni is er een practicumavond van de **Paddenstoelenstudiegroep** onder leiding van Math Driessen (aanmelden via marc.houben@home.nl). Aanvang: 19.00 uur in Natuur Educatie Centrum de Boschhook, Steinerbos 2a te Stein.

Zaterdag 20 juni organiseren Paul Hoekstra en Erik Macco (verplichte opgave via erikmacco@outlook.com) voor de **Kring Heerlen** een vliegen- en muggenexcursie naar het Bunderbos. Vertrek: 10.00 uur vanaf parkeerplaats Terhagen in Elsloo.

Maandag 22 juni is er in Hulsberg een werkvond van de **Molluskenstudiegroep**. Aanvang: 20.00 uur. Verplichte opgave via biostekel@gmail.com.

Zaterdag 27 juni inventariseert de **Herpetologische Studiegroep** het Weeterbos. Vertrek: 10.00 uur, verplichte opgave bij Pieter Puts via herpetostudiegroep@nhgl.nl.

Zaterdag 27 juni inventariseert de **Paddenstoelenstudiegroep** onder leiding van John Hannen (verplichte opgave via tel. 06-11245534) het Weeterbos. Vertrek: 10.00 uur vanaf de Daatjeshoeve, Heugterbroekdijk 34 te Nederweert.

Zaterdag 27 juni inventariseert de **Molluskenstudiegroep** het Weeterbos. Vertrek: 10.30 uur. Verplichte opgave via biostekel@gmail.com.

Zaterdag 27 juni inventariseert de **Wantsenstudiegroep** het Weeterbos. Aanvang: 10.00 uur. Het vertrekpunt wordt bij opgave via wantsen@nhgl.nl bekend gemaakt.

KRINGEN

KRING HEERLEN

Olaf Op den Kamp (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Johan den Boer (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Pieter Puts (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOELLENSTUDIEGROEP

Marc Houben (paddenstoelenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum (sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolcamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Mark Groen (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Willem Vergoossen (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRIJK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

WERKGROEP PLANTENSOCIOLOGIE

Johan den Boer (plantensociologie@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Vacature (zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten (snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAİK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikstichting@nhgl.nl).

GENOOTSCHAPSWEEKEND 2026

Het Weerterbos

Introductie

Ieder jaar vindt in juni een inventarisatieweekend plaats. Tijdens een inventarisatieweekend bezoeken we een natuurgebied en onderzoeken daar in de diverse natuurgebieden en landgoederen de aanwezige flora en fauna. Het inventariseren van natuurwaarden is het belangrijkste doel van de inventarisatieweekenden, maar de gezelligheid is zeker net zo belangrijk. Het inventarisatieweekend is een leuke gelegenheid om kennis te maken

Van vrijdag 26 tot en met zondag 28 juni gaat het Natuurhistorisch Genootschap op onderzoek uit in Weerterbos.

Deze drie dagen vormen een van de hoogtepunten van het inventarisatiejaar 2026 waarbij we extra onderzoek doen in dit uitgestrekte natte bosgebied.

Het Weerterbos bestaat uit eiken-haagbeukenbossen en aangeplante dennenbossen op de hogere delen. Op de overgangen naar de lagere delen van het gebied zijn vochtige heide, berkenbroekbossen en aangeplante populierenopstanden te vinden. In de laagste delen is het vochtig. Hier bevinden zich vennen, zompige graslanden en moerassen. Het Weerterbos is belangrijk voor bijzondere soorten van bossen, maar ook van heide en veen.

Het gebied is het leefgebied van bijzondere soorten als Spiegeldikkopje, Grote weerschijnvlinder, Beekschaaftenrijder, Drijvende waterweegbree, Klokjesgentiaan, Gevlekte orchis, Roerdomp, Middelste bonte specht, Sprinkhaanzanger en Blauwborst.

In 2001 deden we ook al eens onderzoek in het Weerterbos.

Dat was toen aan de vooravond van de inrichting van het beroemde edelhertengebied. Inmiddels zijn we 25 jaar verder en is er in het Weerterbos

veel veranderd. Dat willen we dit keer in kaart brengen.

Hoe staat het met de flora, de dagvlinders, de libellen en andere organismen? Diverse studiegroepen verzorgen in dit weekend excursies naar de natuurgebieden in het gebied. Op vrijdagavond is er een inleidende lezing over het Weerterbos door Jos Berends van het Limburgs Landschap. Deze vindt plaats in NMC de IJzeren Man, Geurtsvenweg 4 te Weert.

We hopen op een grote belangstelling voor dit inventarisatieweekend. Van zowel experts als van mensen die graag van de ervaren genootschappers willen leren en hun soortenkennis willen verbeteren. Meer ogen in het veld zien meer en u bent dus ook van harte welkom als u geen kenner bent.

met de diverse studiegroepen van het Genootschap.

Het is een echte verenigingsactiviteit waarbij zowel kenners als beginnende natuurliefhebbers welkom zijn. Veel ogen in het veld zien meer dan één paar en de gevorderde natuuronderzoekers vinden het meestal leuk om hun kennis en ervaring met de beginners te delen. Iedereen is dus welkom om deel te nemen.

LOCATIE

Tijdens dit weekend verblijven we in Roompot Vakantiepark Weerterbergen. Hier bestaat de mogelijkheid om te overnachten.

OPGAVE EN KOSTEN

Deelname aan het Genootschapsweekend kost, inclusief 2 overnachtingen en ontbijt, € 45,00. We verzoeken u om zich aan te melden via <https://nhgl.nl/inventarisatieweekend>

PROGRAMMA

Vrijdag 26 juni 2026

Inleidende lezing in NMC De IJzeren Man, Geurtsvenweg 4 te Weert

19.00 uur: inloop.

19.30 uur: Inleiding op het Genootschapsweekend door *Jos Berends van het Limburgs Landschap*.

21.30 uur: nachtvlinderinventarisatie en vleermuisexcursie.

Zaterdag 27 juni 2026

Inventarisaties van de diverse studiegroepen, o.a. herpetoexcursie, molluskenexcursie, paddenstoelenexcursie en wantsenexcursie

17.00 uur: retour op locatie.

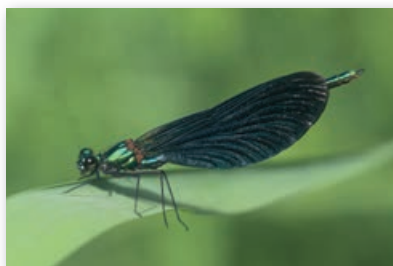
18.00 uur: vertrek voor diner.

21.30 uur: vertrek vleermuisexcursie en nachtvlinderinventarisatie.

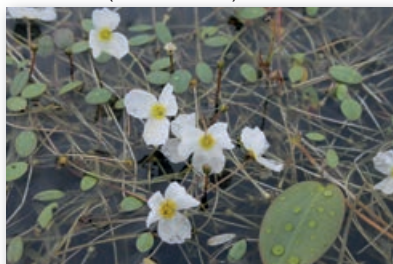
Zondag 28 juni 2026

9.30 uur: vertrek inventarisaties, o.a. vogelexcursie en plantenexcursie.

circa 16.00 uur: afsluiting van het weekend.

BOSBEEKJUFFER (*CALOPTERYX VIRGO*)

DRIJVENDE WATERWEEGBREE (*LURONIUM NATANS*)

GROTE WEERSCHIJNVLINDER (*APATURA IRIS*)

OUDE GRAAF, WEERTERBOS (FOTO'S OLAF OP DEN KAMP)

Inhoudsopgave

129 De Vermiljoenkever in het Roerdal

R. Geraeds

Na een vondst van een Vermiljoenkever (*Cucujus cinnaberinus*) in het Roerdal in 2021 zijn in 2023 en 2024 alle kilometerhokken waar de Roer doorheen stroomt op de aanwezigheid van deze soort geïnventariseerd. Vermiljoenkevers zijn verspreid door het gehele Roerdal aangetroffen. Ze zijn vooral aanwezig in populieren in de lagere delen van het rivierdal. Op de hogere flanken van het Roerdal is de soort niet gevonden.

139 De Gladde slang (*Coronella austriaca*) op landgoed de Hamert

Populatieonderzoek op een drietal stuifzandduinen in de periode 2021-2024

A. Lenders, J. Boogaarts, L. Faasen, H. Martens & T. Wetjens

In de periode 2021-2024 vond een populatieonderzoek naar de Gladde slang (*Coronella austriaca*) plaats op landgoed de Hamert. Met behulp van reptielenplaten werden op drie stuifzandheuvels Gladde slangen geïnventariseerd. Terugvangsten werden bepaald aan de hand van foto's van de bovenzijde van de kop en het voorste deel van het lichaam. In totaal werden 37 verschillende slangen vastgesteld. Het verschil in het aantal waarnemingen op de drie voormalige rivierduinen werd verklaard aan de hand van het gedrag van de dieren en de aanwezige vegetatie. Met die kennis worden adviezen gegeven over te nemen beheermaatregelen.

150 Oproep Inventarisatie Wolfsmelkgraafwants (*Cydnius atterimus*) in tuinen

151 Euregionale Botanische Bijenkomst

152 Onder de Aandacht

152 Binnenwerk Buitenwerk, kringen, studiegroepen, stichtingen

Colofon

BESTUUR

Math de Ponti (voorzitter), Susanne Hanssen (secretaris), Hay Hutjens (penningmeester), Ben Mattheij, Jan-Joost Bakhuizen, Paul Bronckhorst & Wouter Jansen.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp & Ellen Zwart.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl),
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 38,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 120,00.
leden@nhgl.nl.
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 5,00; leden € 2,00 (exclusief porto).
Themanummer € 8,00 (exclusief porto).

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Ton Lenders, Gerard Majoer (eindredactie), Guido Verschoor & Marc Poeth (redactie-assistent) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op <https://maandblad.nhgl.nl/auteurs>.

LAY-OUT & OPMAAK

Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK Grafagroep Zuid, Beek.

Copyright. Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

